

Doorstroom ISK-VO

Inspirerende voorbeelden uit de praktijk

**Mignon van Hasselt
Dorine de Kruyf**

23 november 2009

CED-Groep
Postbus 8639
3009 AP Rotterdam
mignon.vanhasselt@cedgroep.nl

Voorwoord

Dit voorjaar kwamen de coördinatoren van de Rotterdamse ISK's met de vraag hoe op de Nederlandse scholen de doorstroom van ISK naar het voortgezet onderwijs geregeld is. Zelf hadden zij ideeën en mooie projecten, maar, op zoek naar een nog betere doorstroom, vroegen ze zich af welke oplossingen collega's in het land met betrekking tot de doorstroom hebben.

Met die vraag in de hand hebben wij via Lowan VO alle ISK's in Nederland benaderd. Eénentwintig scholen gunden ons een kijk in hun doorstroomkeuken, daarvan doen we in dit rapport verslag. Wij willen alle respondenten en geïnterviewden hartelijk danken voor hun tijd en de vele prachtige ideeën! Lowan VO, in de personen van Hariëtte Boerboom en Annet Jansen, willen wij hartelijk danken voor het verzorgen van de mailing naar de scholen.

Zoveel verschillende ISK-scholen dat er in Nederland er zijn, zoveel verschillende manieren zijn er om de doorstroming van de leerlingen naar het reguliere onderwijs te regelen. Kleine projecten, grote arrangementen, alle hebben ze een plek gekregen in deze rapportage. De vraag naar doorstroomprojecten kwam weliswaar uit Rotterdam, maar de hier beschreven scholen leveren mooie ideeën voor iedereen die bij het eerste opvang onderwijs betrokken is.

We wensen u veel inspiratie!

Mignon van Hasselt
Dorine de Kruyf

CED-Groep, Unit VO-BVE

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
1.1 Probleemstelling en onderzoeksvragen	4
1.2 Onderzoeksopzet	5
1.3 Leeswijzer	5
2 Algemene doorstroomcijfers	6
3 Mogelijke oplossingen voor problemen rond de doorstroom ISK-VO	8
3.1 Taalachterstand	8
3.2 Keuze voor een vervolgschool	9
3.3 Communicatie bij de doorstroom	10
3.4 Een kleine groep leerlingen	11
3.5 Het niveau van de leerling	12
3.6 Taalbeleid	12
3.7 Andere problemen	13
4 De scholen	14
4.1 ISK Het Gooi – Laren	14
4.2 Berlage Lyceum - Amsterdam	14
4.3 Groene hart Leerpark – Alphen a/d Rijn	15
4.4 Dollard College – Winschoten	15
4.5 Stedelijk lyceum – Enschede	16
4.6 Valuascollege – Venlo	16
4.7 Mundium College – Baexem	16
4.8 School 23, ROC Eindhoven – Eindhoven	17
4.9 Kennemer College – Heemskerk	18
4.10 Kellebeek College – Bergen op Zoom	18
4.11 SG WJ Bladergroen – Purmerend	19
4.12 Scholengemeenschap Tabor – Hoorn	20
4.13 Prisma College – Amersfoort	23
4.14 Stedelijk College – Eindhoven	24
4.15 Wolfert van Borselen – Rotterdam	28
4.16 Het College Vos – Vlaardingen	29
4.17 Internationaal College Edith Stein – Den Haag	31
4.18 Esdal College/Internationale Taalgroep – Emmen	32
4.19 OSG Nieuw Zuid 12-15 – Rotterdam	37
4.20 OSG Nieuw Zuid 15+ - Rotterdam	38
4.21 Toren van Babel – Gent	40
5 Tot slot	43
6 Bronnen	44
Bijlagen	
I Vragenlijst doorstroom ISK – VO	45
II Toetsen in de ISK	47

1. **Inleiding**¹

Leerplichtige anderstalige nieuwkomers tussen de 12 en 18 jaar die korter dan een jaar in Nederland zijn, worden in Nederland opgevangen in de Internationale Schakelklassen (ISK's) van het voortgezet onderwijs. Er zijn in Nederland zo'n zestig scholen die de eerste opvang van deze leerlingen verzorgen. Gemiddeld heeft een ISK ongeveer 80 leerlingen. Op één school na, waar op dit moment geen leerlingen op de ISK afdeling zitten, telt de kleinste ISK (-afdeling) momenteel 10 leerlingen. Op één uitschieter na (met 350 ISK leerlingen) ligt het maximum aantal leerlingen op zo'n 160. Dit laatste geldt voor drie scholen.

De laatste jaren hebben veel ISK-scholen, na een aantal jaren van terugloop, weer te maken met groei. Met name de toestroom van leerlingen uit Oost-Europa wordt groter.

Veel ISK-scholen hebben een regionale functie, wat wil zeggen dat leerlingen uit de hele regio naar de school komen om er les te krijgen. De meeste lestijd op school wordt besteed aan lessen Nederlands als tweede taal, daarnaast krijgen de leerlingen Engels, wiskunde en andere vakken.

De leerlingen blijven één tot twee jaar in de ISK, daarna stromen ze door naar het vervolgonderwijs. Welk vervolgonderwijs dat is, is afhankelijk van hun leeftijd, intelligentieniveau en interesse.

1.1 **Probleemstelling en onderzoeksvragen**

In Rotterdam is een groot doorstroomproject voor de doorstroom van ISK naar het MBO. De doorstroom naar ander voortgezet onderwijs is op veel verschillende manieren geregeld. De coördinatoren van de Rotterdamse ISK's stelden zich de vraag of de manier waarop zij die doorstroom hebben geregeld de meest optimale manier is of dat er wellicht meer mogelijk is. Op hun aanvraag is dit onderzoek gestart.

In het onderzoek zijn we op zoek gegaan naar inspirerende voorbeelden met betrekking tot de doorstroom van ISK naar het voortgezet onderwijs. In dit doorstromingsproces lopen scholen tegen bepaalde problemen aan, maar zijn er ook successen. We doen verslag van zowel deze problemen als de oplossingen, met als doel inspiratie en kennisdeling tussen de verschillende ISK-scholen in Nederland.

Om te onderzoeken hoe de doorstroming van ISK naar regulier voortgezet onderwijs op de verschillende ISK's in Nederland is vormgegeven, zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- *Hoe is de doorstroming van ISK-leerlingen naar het reguliere voortgezet onderwijs binnen de verschillende ISK's in Nederland geregeld?*
- *Welke problemen spelen er binnen deze doorstroming?*
- *Welke oplossingen zijn er voor de problemen rond de doorstroom?*

---

¹ Bron: Quickscan ISK's in Nederland, Oberon - 2008

De doorstroming naar het MBO was niet de vraag van de Rotterdamse scholen en daarom was het onderzoek daar in eerste instantie niet op gefocust. Maar omdat de grootste groep van de ISK-leerlingen op de geïnterviewde scholen naar het MBO doorstroomt en hier in de enquêtes ook veel respons op kwam, zijn toch een aantal goede ideeën opgenomen.

Ook een voorbeeld uit België is opgenomen. Want hoewel het Nederlandse onderwijssysteem zeer verschilt van dat in België, zijn een aantal oplossingen ook bruikbaar voor ons in Nederland.

1.2 Onderzoeksopzet

Voor het achterhalen van de onderzoeksgegevens, is een vragenlijst opgesteld. Deze vragenlijst is opgenomen in de bijlage van dit rapport. De vragenlijst is via het adressenbestand van Lowan-vo per e-mail verspreid. De scholen konden de lijst per e-mail of per post retourneren. Voorafgaand aan het verspreiden van de vragenlijst is tijdens een coördinatorenbijeenkomst van Lowan-vo een oproep gedaan. Ook is op de website van Lowan-vo een oproep geplaatst. Na enkele weken is middels een nieuwsbrief van Lowan-vo een herinnering naar de scholen verstuurd.

Op de oproep hebben in totaal 20 scholen gereageerd. Dit is 33% van het totaal aantal scholen.

Naar aanleiding van de antwoorden op de vragenlijst en informatie op websites is een aantal scholen telefonisch benaderd voor meer toelichting. Aan enkele scholen is een bezoek gebracht.

De 21^e school die in dit rapport wordt beschreven is de Toren van Babel in Gent. Deze school is niet benaderd via de vragenlijst. Op 19 februari 2008 hebben ze een presentatie gegeven op de mini-conferentie bij de CED-groep in Rotterdam. Het verslag van deze mini-conferentie is gebruikt voor het onderzoek, aangezien de ervaringen van deze school goed in dit onderzoek passen.

1.3 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken doen we verslag van de uitkomsten van het onderzoek.

In hoofdstuk 2 geven we algemene doorstroomcijfers, gebaseerd op de ingevulde vragenlijsten van 20 ISK's.

In hoofdstuk 3 beschrijven we de problemen die voorkomen bij de doorstroom van ISK naar het voortgezet onderwijs. Bij elke probleem geven we door ISK's aangedragen oplossingen en geven we aanbevelingen.

In hoofdstuk 4 wordt per ISK uitgebreid beschreven hoe de doorstroom is vormgegeven. Hoofdstuk 4 vormt daarmee als het ware een bijlage bij hoofdstuk 3.

2. Algemene doorstroomcijfers

Aangezien de leerlingenpopulatie binnen de ISK's in Nederland zeer divers is, hebben de leerlingen ook veel verschillende doorstroomrichtingen. Om die reden is de geënquêteerde scholen gevraagd aan te geven hoeveel leerlingen er de afgelopen twee schooljaren naar welke richtingen zijn doorgestroomd. De stand van zaken op de 20 deelnemende scholen is opgenomen in de volgende tabel. Deze tabel laat goed zien welke uitdaging de ISK's het hoofd moeten bieden.

Het totaal aantal leerlingen in deze tabel (van de twee schooljaren) is 1032². De grijs gemarkeerde kolommen geven aan dat het hier om doorstroomrichtingen gaat die buiten het voortgezet onderwijs vallen.

	PrO	Vmbo BB/KB	Vmbo GL	Vmbo TL	Havo	Vwo	MBO	Vavo	HBO/WO	Werk
2006 - 2007	8	113	8	71	67	19	162	8		4
2007 - 2008	11	133	10	63	94	33	209	10	3	4

Tabel 1 Doorstroomcijfers ISK – vervolgonderwijs³

Uit de tabel is op te maken dat het merendeel van de leerlingenpopulatie van de ondervraagde ISK-scholen doorstroomt naar het mbo, te weten 159 in 2006-

---

² NB: Van één school zijn van het schooljaar 2006-2007 geen gegevens bekend.

³ Legenda:

PrO = Praktijkonderwijs

Vmbo bb/kb = voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs basisberoepsgerichte leerweg/
kaderberoepsgerichte leerweg

Vmbo gl = voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs gemengde leerweg

Vmbo tl = voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs theoretische leerweg

Havo = hoger algemeen voortgezet onderwijs

Vwo = voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

Mbo = middelbaar beroepsonderwijs

Vavo = voortgezet algemeen volwassenen onderwijs

Hbo = hoger beroepsonderwijs

2007 en 205 in 2007-2008⁴. Dit is ongeveer 41% van het totaal aantal leerlingen. Na de doorstroom naar het mbo-onderwijs volgt het vmbo bb/kb met respectievelijk 101 leerlingen in 2006-2007 en 122 leerlingen in 2007-2008. Dit is ongeveer 25% van het totaal aantal leerlingen.

In totaal stromen 493 leerlingen in twee jaar (van 2006 tot en met 2008) door naar het voortgezet onderwijs. De grootste groep leerlingen stroomt door naar vmbo bb/kb, namelijk ongeveer 45%. Dit is bijna de helft van de totale uitstroom. Hierna volgt de mavo (vmbo tl) met 100 leerlingen (20% van het totaal), op de voet gevolgd door de havo met 101 leerlingen (21% van het totaal). Het vwo en met name het vmbo gl zijn ondervertegenwoordigd.

Uit de cijfers blijkt dat de doorstroom zeer divers is. De doorstroom vindt bovendien vaak plaats naar scholen die zich buiten de eigen school bevinden. Dit maakt het lastig om goede doorgaande leerlijnen voor de ISK-leerlingen te realiseren.

Vanwege de diversiteit van doorstroomrichtingen is ook de communicatie over het niveau van een leerling niet eenvoudig. In bijlage II wordt een overzicht gegeven van de vele toetsen die worden gebruikt in de ISK. Al deze verschillende toetssystemen en niveau-indicaties én de toetssystemen en niveau-indicaties in het regulier voortgezet onderwijs moeten aan elkaar worden geknoopt om tot een goed advies te komen.

---

⁴ NB: Helaas is er in de uitstroomcijfers naar mbo geen uitsplitsing gemaakt naar mbo-niveau. Een leerling die uitstroomt naar een mbo 1-opleiding heeft een ander niveau dan een leerling die uitstroomt naar mbo 3 of 4.

3. Mogelijke oplossingen voor problemen rond de doorstroom ISK-VO

In dit onderzoeksverslag worden de ervaringen van de ISK's in Nederland rond doorstroom beschreven. Er worden problemen gesignaleerd en tegelijkertijd vele oplossingen gepresenteerd. Het gaat daarbij om zeer uiteenlopende oplossingen zoals stages, klasdoorbrekende projecten, een goed leerlingvolgsysteem, een doorstroomcoördinator en taallessen naast of in plaats van reguliere lessen. Hoe divers de ideeën ook mogen zijn, ze dienen allemaal hetzelfde doel: de ISK-leerlingen op een goede plek in het vervolgonderwijs terecht laten komen.

Hieronder formuleren we enkele veelvoorkomende problemen rondom doorstroming en we geven daarbij mogelijke oplossingen zoals de verschillende ISK's die hebben aangedragen.

3.1 Taalachterstand

Probleem:

De meeste ISK-leerlingen zijn met hun taalontwikkeling nog niet klaar als zij vanuit de ISK-klas moeten doorstromen naar het regulier onderwijs. Zij dreigen door hun taalachterstand in een type vervolgonderwijs te komen dat qua niveau te laag is gezien hun cognitieve capaciteiten. Daarnaast zitten ze er vaak tussen jongeren kinderen. Ook op de vervolgschool hebben ze taalondersteuning nodig.

Mogelijke oplossingen:

- Door in een brugklas met reguliere vakken extra taalondersteuning te organiseren, hoeven leerlingen geen jaar te verliezen. *Conform College Vos – Vlaardingen en Edith Stein College – Den Haag*
- Door het organiseren van een overgangstraject waarin het aantal uren Nederlands (naast of boven op het standaardrooster) langzaam wordt afgebouwd en het aantal reguliere lessen wordt opgebouwd, kan een leerling sneller doorstromen naar het vo. Op het vo tussen Nederlandse leerlingen zal hij/zij heel snel een hoger taalniveau krijgen. De taalproblemen in de vaklessen kunnen in de extra uren Nederlands worden besproken. *Conform Internationale taalgroep – Emmen*
- Door getalenteerde leerlingen in het tweede jaar van de ISK een intensief programma te bieden met veel taal, maar ook vaklessen en daarnaast met veel huiswerk, wordt een vervolg op de havo of het vwo mogelijk. *Conform Stedelijk College - Eindhoven*
- Door op de ISK huiswerkhulp te bieden, individueel of in een huiswerkklas, kunnen leerlingen met al hun vragen en problemen die spelen op de vervolgschool terugkomen in de 'veilige' ISK. Er kan dan zonnodig bijles worden gegeven en de kans om te slagen op de vervolgschool wordt vele malen groter. *Conform Mundium College – Baexem*

- Door een geïntegreerd traject te organiseren in samenwerking met de vervolgschool is de kans op succes groter. *Conform Prisma College – Amersfoort en Berlage Lyceum - Amsterdam*
- Door maatwerktrajecten te organiseren kan een individuele leerling taalondersteuning krijgen terwijl hij al op de vervolgschool zit. In overleg met die vervolgschool kunnen er naast of in plaats van de reguliere lessen op de vervolgschool extra taallessen gevolgd worden op de ISK. Dat kan variëren van een paar uur tot een paar dagen per week. *Conform ROC Eindhoven, school 23*
- Door leerlingen na een kort basistraject zo snel mogelijk te plaatsen in het regulier onderwijs, krijgen ze contacten met Nederlands sprekende kinderen, waardoor de taalverwerving veel sneller verloopt. De ISK-docenten leveren na doorstroom nazorg. *Conform ISK Het Gooi - Laren*
- Ex ISK-leerlingen en reguliere vmbo-leerlingen kunnen via een schakeltraject met extra Nederlands, Engels en wiskunde naar de havo doorstromen. *Conform OSG Nieuw Zuid 12-15 - Rotterdam*

3.2 Keuze voor een vervolgschool

Probleem:

De stap van de veilige ISK-klas naar een school in het regulier onderwijs is groot, zeker als dit een school is op een andere locatie dan de locatie waar de ISK gevestigd is. De leerlingen kennen de mogelijke vervolgschool vaak niet en weten niet goed wat de verschillende richtingen inhouden. Daarnaast is er vaak een verschil tussen wat leerlingen willen en wat zij kunnen.

Mogelijke oplossingen:

- Voordat een leerling doorstroomt van ISK naar het vervolgonderwijs, is het mogelijk dat een leerling een paar dagen meeloopt in de school waar hij of zij naartoe wil gaan. Op die manier krijgt de leerling een beeld van wat hij of zij in het vervolgonderwijs kan verwachten. Tijdens zo'n snuffelstage krijgt de leerling een maatje. Dit is een reguliere leerling die de ISK-leerling 'op sleeptouw neemt' en hem wegwijs maakt in de school. *Conform o.a. Scholengemeenschap Tabor – Hoorn en OSG Nieuw Zuid 15+ - Rotterdam*
- Wanneer het doorstroomadvies wordt opgesteld door de deelschoolleider in samenspraak met de schoolmaatschappelijk werker, de RT-adviseur, de schoolpsycholoog en de mentor komt er een weloverwogen advies tot stand. *Conform SG Bladergroen - Purmerend*
- Door klasdoorbrekende projecten te organiseren waarin ISK-leerlingen en reguliere leerlingen samenwerken, leren zij elkaars wereld kennen. *Conform Toren van Babel – Gent*

- Door een warme overdracht, waarbij de afdelingsleider ISK de leerling meeneemt naar de vervolgschool om daar een gesprek te hebben met de afdelingsleider van de ontvangende school en een rondleiding te krijgen, wordt de stap naar de nieuwe school minder groot. *Conform Prisma College - Amersfoort*
- Bij de doorstroom naar het voortgezet onderwijs kan een proefperiode vastgesteld worden. Tijdens de periode blijft de leerling ingeschreven bij de ISK en kan daardoor bij grote problemen weer terugkomen. Tot de definitieve plaatsing is de leerling te gast op de vo-school. *Suggestie SG Bladergroen – Purmerend*

3.3 Communicatie bij de doorstroom

Probleem:

Doorstroming komt vaak tot stand via persoonlijk contact tussen de mentor of afdelingsleider van de ISK en de intakecoördinator van de vervolgschool.

Wanneer ISK en vervolgschool elkaar niet kennen is het niet vanzelfsprekend dat het doorstroomadvies van de ISK wordt overgenomen. Niet alle vervolgscholen kennen de ISK.

Na doorstroom wordt niet altijd teruggekoppeld naar de ISK hoe het de leerling vergaat.

Mogelijke oplossingen:

- Door goede contacten op te bouwen met de ontvangende scholen verloopt de doorstroom beter.
- Om elkaars lespraktijk beter te leren kennen en ook beter op elkaar aan te kunnen passen, kunnen docenten van de ISK en de ontvangende scho(o)l(en) een kijkje nemen in elkaars wereld, mits dit haalbaar is. *Conform Toren van Babel – Gent*
- Wanneer de ISK onderdeel uitmaakt van een reguliere scholengemeenschap waarbinnen een leerlingvolgsysteem gehanteerd wordt, kan dit systeem bij de doorstroming van leerlingen naar de reguliere afdelingen van de school ingezet worden. In dit leerlingvolgsysteem kunnen namelijk allerlei gegevens over de ISK-leerlingen verzameld worden, die door alle docenten van de reguliere afdelingen zijn in te zien. *Conform Stedelijk Lyceum – Enschede*
- Wanneer de ISK onderdeel uitmaakt van een reguliere scholengemeenschap en docenten zowel in de ISK als in de reguliere klassen werken, wordt de bekendheid van de ISK groter. *Conform Berlage Lyceum – Amsterdam*
- De ISK's merken nog al eens dat er vanuit de ontvangende scholen geen terugkoppeling bestaat naar de afleverende ISK. Middels een convenant met de ontvangende scholen kunnen hier afspraken over gemaakt worden. Ook middels een terugkomdag voor leerlingen

kan de school de ervaringen van de leerlingen wat betreft de doorstroming achterhalen. *Suggestie Prisma College COV - Amersfoort*

- Indien er binnen een ISK nog niet één persoon is die de doorstroom regelt, is het goed om één iemand aan te stellen die alles rondom de doorstroming regelt en het aanspreekpunt is voor zowel de leerlingen als de docenten van het vervolgonderwijs. Deze contactpersoon moet hiervoor voldoende gefaciliteerd worden, in de zin van uren in de jaartaak en eventueel een vaste plaats op school waar hij of zij leerlingen en contactpersonen van andere scholen kan ontvangen. *Conform Toren van Babel – Gent*
- In een Trajectbegeleidingsmap kan allerlei informatie over de leerling verzameld worden wat betreft de taaknelpunten van de ISK-leerling, de ontwikkeling die zij tijdens hun tijd op de ISK hebben doorgemaakt, hun schoolresultaten etc. Deze Trajectbegeleidingsmap moet een vaste plaats krijgen in het doorstromingsproces, wat wil zeggen dat zowel de afleverende school als de ontvangende school de waarde van de map inziet en er ook allebei daadwerkelijk gebruik van maken. *Conform o.a. Internationale Taalgroep – Emmen en Toren van Babel - Gent*

3.4 Een kleine groep leerlingen

Probleem:

Bij de ISK gaat het vaak om een kleine groep leerlingen. Dat maakt het lastig voor deze groep zaken te organiseren. Tijdens het cursusjaar groeit de groep door een onvoorspelbare flexibele instroom en in een periode van een aantal cursusjaren kan het leerlingenaantal aan grote fluctuaties onderhevig zijn.

Mogelijke oplossingen:

- Door met verschillende scholen samen te werken, wordt het risico van het veranderende leerlingenaantal gezamenlijk gedragen. De ISK-docenten zijn in dienst van die verschillende scholen. Wanneer het aantal ISK-leerlingen daalt, kunnen die docenten ingezet worden op de eigen school, bijvoorbeeld in LWOO klassen. Zodra het leerlingenaantal weer groeit, kunnen de docenten met NT2 expertise op de ISK worden ingezet. Zo gaat deskundigheid niet verloren en worden ontslagen voorkomen. *Conform Internationale Taalgroep – Emmen*
- Wanneer de ISK deel uit maakt van reguliere scholengemeenschap en de afdelingsleider ISK deel uitmaakt van de schoolleiding, bevordert dat de doorstroom aanzienlijk. *Conform Berlage Lyceum – Amsterdam*
- Wanneer de ISK onderdeel is van een reguliere scholengemeenschap, is er een mogelijkheid dat deze school

onderdeel uitmaakt van een breder bestuur. Scholen binnen dit bestuur kunnen middels een convenant met elkaar afspreken dat zij het doorstroomadvies van de ISK overnemen en de leerlingen op de geadviseerde afdeling plaatsen. *Conform ISK het Gooi - Laren*

3.5 Het niveau van de leerling

Probleem:

Het niveau van de leerling is niet eenvoudig te beschrijven in termen van het vervolgonderwijs.

Aanbevelingen:

- Het zou goed zijn als er een basisniveau voor verschillende uitstroomrichtingen bestaat. Een gebrek aan eindtermen voor de ISK is voor de scholen een gemis. Eindtermen zouden een richtlijn kunnen geven om met de leerlingen naartoe te werken. *Suggestie o.a. Dollard College – Winschoten*
- De diversiteit van gebruikte toetsen in de ISK is erg groot. Wellicht is het mogelijk een vertaalsleutel te ontwikkelen, waardoor communicatie over het niveau van een leerling eenvoudiger wordt.
- De meest gebruikte toetsen voor de ISK zijn 10 jaar of ouder. Nieuwe toetsen zijn er niet of nauwelijks. Wellicht is dit het moment om nieuwe toetsen te ontwikkelen die beter aansluiten op de toetsen die in het reguliere onderwijs gebruikt worden. Dit zou de doorstroming naar het reguliere onderwijs iets kunnen versimpelen, omdat het reguliere onderwijs dan een referentiekader heeft.
- Voor volwassen nieuwkomers is het in Nederland mogelijk om via de Nuffic of Colo de behaalde diploma's uit het land van herkomst te laten herwaarderen. In België krijgen ook jongere nieuwkomers op basis van hun eerder gevolgde onderwijs een gelijkwaardigheidsverklaring. Wellicht is dit ook in Nederland mogelijk. Het zou de ontvangende school een beter te plaatsen beeld geven van wat een leerling aankan.

3.6 Taalbeleid

Probleem:

Veel docenten in het regulier onderwijs weten niet goed hoe om te gaan met taalachterstand bij leerlingen.

Mogelijke oplossing:

- ISK-docenten kunnen de docenten uit het regulier onderwijs hulp bieden als zij vragen hebben op het gebied van NT2. *Conform Kellebeek College – Bergen op Zoom*

Aanbevelingen:

- Docenten in het regulier onderwijs kunnen deelnemen aan een training Taalgericht vakonderwijs (www.taalgerichtvakonderwijs.nl).
- De ISK en de schakels voor ex-ISK-leerlingen moeten worden ingebed in taalbeleid, waardoor er structureel aandacht is voor leerlingen met taalachterstand en er in elke les aan die taalachterstand wordt gewerkt.

3.7 Andere problemen

Probleem:

AMA's van 17 jaar in de ISK's kunnen niet doorstromen.

Aanbeveling:

- De politiek moet veel meer oog hebben voor het welzijn van AMA's. Zodra zij 18 zijn, moeten zij ineens verhuizen en kunnen dan vaak moeilijk een school vinden. Het moet ook voor hen mogelijk worden een ongestoorde schoolloopbaan te kunnen volgen.

Probleem:

Veranderingen in het beleid van de gemeentelijke, maar vooral de landelijke politiek inzake de ISK.

Aanbeveling:

- Net als het AMA-probleem is dit een probleem dat buiten de macht van de scholen ligt. Beleidsveranderingen hebben echter wel vaak grote gevolgen voor de ISK's. Om hier flexibel op te kunnen reageren en goed onderwijs te kunnen continueren is samenwerking met een andere ISK-school of -scholen in de regio gewenst.

4. De scholen

In totaal hebben 20 ISK-scholen de ingevulde vragenlijst geretourneerd. De beschrijving van de eerste tien scholen in dit hoofdstuk is op deze ingevulde vragenlijst gebaseerd. Van de tweede helft van de scholen is een aantal scholen telefonisch benaderd voor meer toelichting. Dit naar aanleiding van de antwoorden op de vragenlijst en informatie op hun website. Enkele scholen uit deze groep zijn ook bezocht.

In dit hoofdstuk volgen beschrijvingen van de doorstroomprojecten van de scholen die hebben deelgenomen aan dit onderzoek. De beschrijvingen lopen uiteen van praktische tips tot grote, gemeenschappelijke projecten zoals in Emmen. De meeste projecten zijn voor ISK-leerlingen, maar er worden er ook twee beschreven voor ex ISK-leerlingen, namelijk de Masterclass en de 3 havo-schakelklas van OSG Nieuw Zuid.

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt een Vlaams project beschreven, de Toren van Babel.

4.1 ISK het Gooi – Laren

ISK Het Gooi is gevestigd op het terrein van het AZC Crailo. ISK Het Gooi heeft een regionale functie. Er is slechts één ISK school in de regio **Gooi en Vechtstreek**. De ISK heeft ongeveer 60 leerlingen.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

De leerling-populatie binnen ISK Het Gooi bestaat voor een groot deel uit leerlingen die afkomstig zijn van het Asielzoekerscentrum (AZC). Deze leerlingen stromen bijna niet door, omdat zij bijna allemaal voor die tijd al verhuizen. De leerlingen die wel doorstromen worden vooral middels persoonlijk contact ergens geplaatst. Uit de doorstroomgegevens blijkt dat de meeste leerlingen van deze school doorstromen naar het mbo. De overige leerlingen stromen verdeeld uit over de overige richtingen.

Wat is de meerwaarde van deze opzet?

De scholen die bij de organisatie van de school horen, zijn verplicht een leerling op te nemen, wanneer het ISK dit advies gegeven heeft. Het komt voor dat de leerlingen naar een andere school doorstromen. In dit geval geldt deze verplichting niet.

4.2 Berlage Lyceum – Amsterdam

De ISK van het Berlage Lyceum is onderdeel van een grote scholengemeenschap met een mavo-, havo-, atheneum-, gymnasiumafdeling. de school verzorgt ook tweetalig onderwijs.

De ISK heeft ongeveer 130 leerlingen.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

Via een leerstofvolgsysteem worden de leerlingen geschakeld naar 2m, 2hv, 3m, 3hv, 4h of 4v. In de vervolklas krijgen zij nog extra Nederlands.

Uit de cijfers blijkt dat de meeste leerlingen doorstromen naar een havo/vwo-klas. Een ongeveer gelijk aantal leerlingen stroomt door naar mavo of vwo. de overige leerlingen stromen door naar vmbo bb/kb.

Wat is de meerwaarde van deze opzet?

Het doorstroomprogramma is effectief gebleken. De doorstroom verloopt meestal met succes. De ex-ISK leerlingen vinden ook sociaal hun weg op deze voornamelijk witte school.

De docenten die op de ISK werken geven zowel in de ISK-klassen als in de reguliere klassen les. Zij kennen de leerlingen en de problemen die voortkomen uit de taalachterstand.

De afdelingsleider van de ISK zit tevens in de schoolleiding, zodat ook op managementniveau de ISK gehoord en gezien wordt.

4.3 Groene Hart Leerpark – Alphen aan de Rijn

De ISK Groene Hart Leerpark heeft gemiddeld 25 leerlingen.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

De meeste leerlingen van het Groene Hart Leerpark stromen door naar de mavo en havo. Er zijn ook enkele leerlingen die naar het mbo doorstromen. Een doorstroomadvies voor de leerlingen wordt gevormd aan de hand van leerling-observaties en het afnemen van testen (o.a. op IQ). Aan de hand van het advies wordt contact gelegd met de diverse afdelingen binnen de school. (De leerlingen stromen bijna allemaal door naar afdelingen binnen de eigen school).

Soms wordt er een afspraak gemaakt voor een leerling-stage. De leerlingen krijgen een Taalpaspoort mee waarin staat aangegeven welk taalniveau ze hebben. In het reguliere onderwijs wordt hier echter weinig naar gekeken.

4.4 Dollard College – Winschoten

De ISK van het Dollard College bevindt zich op de onderbouw-locatie (vmbo/havo/vwo) van de scholengemeenschap. De ISK heeft gemiddeld 30 leerlingen.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

De meeste leerlingen van het Dollard College stromen door naar het mbo-onderwijs. Met dit mbo is er dan ook een samenwerkingsverband.

Naast uitstroming naar het mbo zijn er ook enkele leerlingen die naar het vmbo bb/kb doorstromen. Vrijwel alle leerlingen die naar deze richtingen zijn uitgestroomd, halen ook daar hun diploma.

4.5 Stedelijk Lyceum – Enschede

De ISK van het Stedelijk Lyceum heeft een eigen locatie. De ISK had afgelopen schooljaar 80 leerlingen.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

De meeste leerlingen van het Stedelijk Lyceum stromen door naar het mbo. Een enkele leerling stroomt door naar vmbo bb/kb, mavo of havo. De leerlingen die doorstromen naar het voortgezet onderwijs en die in Enschede wonen, gaan naar de reguliere afdelingen van het Stedelijk Lyceum.

Wat is de meerwaarde van deze opzet?

De doorstroom naar de reguliere afdelingen van het Stedelijk Lyceum verloopt zeer soepel, ook omdat de school een leerlingvolgsysteem hanteert waarin alle docenten van het Stedelijk Lyceum zicht hebben op de resultaten en vorderingen van de leerling.

4.6 Valuascollege – Venlo

De ISK-afdeling van het Valuascollege bevindt zich in een groot schoolgebouw met daarin ook vmbo, havo en vwo. De ISK heeft gemiddeld 55 leerlingen.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

Op de ISK van het Valuascollege stroomt de helft van de leerlingen door naar vmbo bb/bk. De overige leerlingen stromen uit naar mavo, havo, vwo en mbo. Voor het voortgezet onderwijs kunnen zij terecht op de eigen school. Op basis van een portfolio gevuld met testen en toetsen en een advies van het ISK-team wordt bepaald wat de geschikte vervolgopleiding voor de leerling is. De doorstroming verloopt goed door goede contacten met de ontvangende docenten van vmbo, havo en vwo.

4.7 Mundium College – Baexem

De locatie Nt2 Baexem van het Mundium College is een aparte locatie voor de opvang van nieuwkomers in de regio Midden Limburg. Bevoord de afgelopen jaren het leerlingenaantal zich in een dip, dit jaar heeft de school 200 leerlingen. De leerlingpopulatie bestaat uit 100 ama's, 20 asielzoekersjongeren met ouders en 80 neveninstromers met status (EU etc.). Dicht bij de school bevinden zich twee AZC's waarvan één met een ama-campus met een capaciteit van 100 ama's. Met name de laatste groep kent een hoge in- en uitstroomfrequentie.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

De school streeft er naar de leerlingen te begeleiden naar een voor hen zo hoog mogelijk niveau Nederlands. Dit laatste wordt soms bereikt na 1 jaar soms pas na 2 jaar of langer.

De 16 en 17 jarigen gaan veelal naar het VAVO of soms het mbo, de jongere leerlingen naar het reguliere voortgezet onderwijs.

De decaan van de locatie onderhoudt goede contacten met alle scholen in de regio. De school heeft een stevige vertrouwensbasis weten op te bouwen in de regio en dit vergemakkelijkt de doorstroming aanzienlijk.

De overstap naar het reguliere onderwijs is groot. De leerling komt van een beschermende, relatief kleine schoolgemeenschap, met veel lotgenoten terecht in een anonieme, grote scholengemeenschap waar ze zichzelf moeten weten te redden.

Baexem blijft voor hen dan de locatie waar ze met alle vragen en problemen terecht kunnen. Er is ondersteuning mogelijk o.a. in de vorm van bijlessen als daarom gevraagd wordt. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om in de school te werken aan huiswerkopdrachten, gebruikmakend van computers en internet. Vroeger, toen de school heel veel leerlingen had, werd er elke avond van 6 tot 8 uur huiswerkbegeleiding georganiseerd. Nu is dat niet meer structureel, maar elke leerling die bij de school aanklopt, wordt geholpen.

4.8 School 23, VOAT, ROC Eindhoven - Eindhoven

School 23 is onderdeel van ROC Eindhoven. Deze school biedt naast Voortgezet Onderwijs Anderstaligen (VOAT) ook een AKA-traject, een oriëntatie- en keuzetraject en een traject voor leerlingen die dreigen uit te vallen (Stap op). Op dezelfde locatie bevindt zich de School voor Welzijn, Cultuur en Onderwijs (MBO).

Het VOAT heeft ongeveer 70 leerlingen.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

De meeste leerlingen stromen door naar het AKA-traject op het MBO in hetzelfde gebouw. Een aantal leerlingen stroomt door naar werk of naar VAVO. Maar een enkele leerling gaat naar het regulier voortgezet onderwijs.

De leerlingen krijgen loopbaanbegeleiding in de mentorgroep. Leerlingen die doorstromen krijgen keuzebegeleiding en volgen stages. Er wordt gewerkt met een doorstroomdossier.

Als leerlingen op hun nieuwe school gaan kennismaken, nemen ze een portfolio mee.

Er is een warme overdracht; de decaan houdt de aanmeldingen in de gaten en houdt na plaatsing in de gaten hoe het met de leerlingen gaat.

Sommige leerlingen krijgen een maatwerktraject: zij zitten dan al op het voortgezet onderwijs of het mbo en volgen naast of in plaats van de reguliere

lessen extra taallessen op het VOAT. Dat kan variëren van een paar uur per week tot 2 dagen per week, afhankelijk van het taalniveau.

Wat is de meerwaarde van deze opzet?

Door de mogelijkheid van het maatwerktraject kan een leerling sneller naar het regulier onderwijs doorstromen. De school probeert te volgen hoe het met de leerlingen gaat, zodat snel kan worden ingespeeld op eventuele problemen.

4.9 Kennemercollege - Heemskerk

De ISK-afdeling van het Kennemercollege bevindt zich op de locatie VMBO-beroepsgericht. De ISK heeft gemiddeld 40 leerlingen.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

De meeste leerlingen stromen door naar vmbo bb/kb en soms praktijkonderwijs binnen de eigen school. De overige leerlingen stromen door naar mavo of mbo en een enkeling naar havo. De mavo en havo behoren ook tot het Kennemercollege. De doorstroming komt tot stand via persoonlijk contact. Aan de hand van test en toetsresultaten wordt er in overleg met mentor en decaan contact opgenomen met de gewenste onderwijsrichting. Geregeld doen de leerlingen een snuffelstage.

In de loop van de jaren is er zoveel vertrouwen opgebouwd dat de plaatsing van leerlingen weinig tot geen problemen geeft.

4.10 Kellebeek College – Bergen op Zoom

De ISK van het Kellebeek College in Bergen op Zoom heeft 50 à 60 leerlingen.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

De meeste leerlingen stromen door naar het mbo. De overige leerlingen naar vmbo of havo. Zij moeten hiervoor naar een andere school.

De doorstroom vindt plaats via persoonlijk contact. Het advies van de school wordt ondersteund door NIO en Drempelonderzoek en NT2-toetsen. De coördinator bespreekt persoonlijk de gegevens van een leerling door met de intaker van de vervolgschool.

Wat is de meerwaarde van deze opzet?

Door de goede contacten worden de ISK-docenten regelmatig benaderd door docenten uit het regulier onderwijs met vragen op NT2 gebied en zien de ontvangende scholen ook het belang van de ISK-klassen.

4.11 SG W.J. Bladergroen – Purmerend

De ISK van de Purmerendse Scholengemeenschap bevindt zich in de vestiging W.J. Bladergroen, een schoolvoorziening voor leerlingen die op verschillende gebieden extra zorg behoeven. De school is opgedeeld in twee deelscholen:

- Praktijkonderwijs
- VMBO onderbouw, lwoo geïndiceerd en de ISK.

Daarnaast maakt ook het Ortho Pedagogisch Didactisch Centrum deel uit van de W.J. Bladergroen. Het fungeert als expertisecentrum voor verschillende scholen. De ISK heeft gemiddeld 15 leerlingen. Zij stromen door naar onderbouw vmbo bb/kb of praktijkonderwijs op de eigen locatie en ook naar het mbo. Als leerlingen naar een 3e klas VMBO verwezen worden is dat meestal het College voor Beroepsonderwijs, ook een school binnen de Purmerendse Scholengemeenschap (PSG). Soms stromen leerlingen doornaar mavo of havo. Zij moeten daarvoor naar een andere school binnen de PSG.

Hoe is de doorstroming vormgegeven?

Leerlingen worden na ongeveer 1 jaar verblijf in de ISK-klas getest om te kijken of ze in aanmerking komen voor doorstroom naar een reguliere vorm van onderwijs binnen of buiten de school. Er wordt gebruik gemaakt van de NIO-test, de SON-R-test en CITO-testen. Leerlingen die na de zomervakantie 16 jaar zijn, doen ook nog een beroepeninteressesettest en worden geadviseerd zich in te schrijven op een ROC.

Naar aanleiding van testgegevens en informatie op het inventarisatieformulier (per periode van 6 weken wordt voor alle vakken bijgehouden hoe de prestatie, de motivatie en het gedrag is) worden mogelijke verwijzingen besproken. Er wordt een doorstroomadvies opgesteld door de deelschoolleider, de schoolmaatschappelijk werker, de RT-adviseur en de schoolpsycholoog in samenspraak met de mentor. De zelfredzaamheid van de leerling speelt daarbij een grote rol, evenals de taalvaardigheid, en de intelligentiegegevens. De zorgcoördinator onderzoekt zonodig de haalbaarheid van het voorgenomen besluit tot doorstroom met de intakecoördinator die verantwoordelijk is voor de vervolklas of vervolgschool.

Terwijl zij in de schakelklas zitten, volgen leerlingen een aantal lessen in reguliere VMBO/LWOO- of PRO-klassen om de doorstroom naar het regulier onderwijs te vergemakkelijken.

Bladergroen wil bij doorstroom een proefperiode vast gaan stellen en nazorg gaan organiseren.

Tijdens de proefperiode blijven leerlingen ingeschreven in de ISK en kunnen zonodig probleemloos terugkomen, mocht het doorstromen tot grote problemen leiden. Zo'n proefperiode kan al naar gelang de behoefte, bepaald worden op enkele maanden tot een half jaar. Tot de definitieve plaatsing kan de leerling beschouwd worden als gast op de ontvangende school.

De nazorg zou beschikbaar moeten zijn voor alle ex-ISK-leerlingen die naar een andere vorm van onderwijs zijn doorgestroomd. Vaak gebeurt het dat deze

leerlingen vastlopen met bepaalde vakken. Deze nazorg zou door het OPDC en de RT kunnen worden verzorgd, maar ook de vroegere ISK-mentor en de NT2-docent kunnen dat op zich nemen. De leerlingen die de nazorg behoeven zouden op een nader vast te stellen moment in de week ontvangen kunnen worden door de NT2-docent in het WJBladergroen-gebouw om daar aandacht voor hun leerprobleem te krijgen.

Wat is de meerwaarde van deze opzet?

De leerlingen maken op deze vestiging steeds meer deel uit van de “gewone” schoolbevolking. Bij allerlei activiteiten wordt ook de ISK-klas betrokken. Dat maakt het de leerlingen ook gemakkelijker om in andere klassen goed te functioneren, wanneer zij doorstromen.

De verhuizing naar een vestiging met PRO en LWOO maakt dat de ISK-leerlingen kunnen profiteren van de bestaande zorgstructuur. Er is veel aandacht voor deze klas vanuit het OrthoPedagogisch Didactisch Centrum (OPDC). Bij het OPDC dat voor de PSG werkt, werken de zorgcoördinator van de PSG, een ambulante begeleider voor het praktijkonderwijs, schoolmaatschappelijk werkers en een orthopedagoog. Een externe schoolpsycholoog woont de vergaderingen van het schoolteam bij waar leerlingen worden besproken. Het kunnen beschikken over een dergelijk zorgteam draagt uiteraard bij aan een goede doorstroom.

Nazorg en andere vormen van “ambulante begeleiding” zijn in ontwikkeling. Die ondersteunen het beleid leerlingen zo kort mogelijk in de ISK-klas te laten verblijven en zo snel mogelijk te kijken of een overstap naar regulier onderwijs mogelijk is.

4.12 Scholengemeenschap Tabor - Hoorn

De ISK in Hoorn bevindt zich op locatie d’Ampte van scholengemeenschap Tabor. De ISK afdeling is heel klein en heeft gemiddeld 15 leerlingen per jaar uit verschillende herkomstlanden.

Locatie d’Ampte verzorgt onderwijs in alle vmbo-leerwegen (basisberoepsgericht, kaderberoepsgericht, gemengd en theoretisch). De school heeft de volgende afdelingen:

- Techniek (Multitechniek, Bouwtechniek)
- Zorg & Welzijn (Verzorging, Zorg & welzijn Breed, Uiterlijke verzorging)
- Economie (Handel & Administratie, SDV: Sport, Dienstverlening en Veiligheid)

De leerlingen uit de ISK klas stromen hoofdzakelijk door naar het vmbo bb/kb binnen hetzelfde gebouw. De enkele leerling die naar havo doorstroomt, moet daarvoor naar een andere locatie van de scholengemeenschap Tabor.

Aanleiding

De doorstroom naar het regulier onderwijs verliep moeilijk. De leerlingen hadden meestal geen idee welke richting ze moesten kiezen. Daarnaast vonden ze het lastig hun weg te vinden, letterlijk en figuurlijk, buiten de eigen ISK klas. Om de overgang naar het regulier onderwijs te vergemakkelijken is bij de ISK-docenten het idee van het oriëntatierooster ontstaan. Door het oriëntatierooster kunnen de leerlingen een kijkje nemen in het regulier onderwijs.

Beschrijving van het project

Het oriëntatierooster

Het oriëntatierooster houdt in dat de ISK-leerlingen 1 uur in de week een les volgen in het regulier onderwijs. Zij volgen die les binnen één van de richtingen op Locatie d'Ampte, dus in het vmbo. Binnen het schooljaar zijn er drie periodes van 8 weken waarin het oriëntatierooster loopt. De leerlingen die er aan toe zijn, zijn verplicht het rooster te volgen en zijn ook verplicht in die drie periodes steeds een ander vak te kiezen.

Zij kunnen kiezen uit automonteur, elektrotechniek, hout, schilderen, verzorging/uiterlijke verzorging, drama, handvaardigheid, Engels en wiskunde.

De vakken drama en handvaardigheid zijn toegevoegd om de keuzemogelijkheden voor meisjes te vergroten. Naast verzorging kiezen ze wel voor schilderen en een enkeling voor hout, maar elektrotechniek of automonteur vinden ze echt niet interessant.

De vakken Engels en wiskunde zijn toegevoegd voor die leerlingen die in eigen land al veel Engels en wiskunde hebben gehad en daarin een niveau hebben dat hoger ligt dan het niveau van Engels en wiskunde in de ISK. Zij kunnen dan in het 2^e of 3^e leerjaar van het vmbo die vakken volgen, al naar gelang hun niveau. Op deze kleine ISK komt het niet vaak voor dat er leerlingen zijn die naar mavo of havo kunnen doorstromen. Ook die leerlingen kunnen in het oriëntatierooster voor Engels en wiskunde kiezen, zodat ze kunnen zien hoe een theorieles in het regulier onderwijs gegeven wordt.

De vakdocenten die bij het oriëntatierooster ingeschakeld moesten worden zijn allen persoonlijk door de ISK-docenten benaderd. Zij hadden vragen bij het taalniveau van de ISK-leerlingen: 'Wat als ze er niets van begrijpen?', bij het doel van het rooster: 'Zou voor de leerlingen het doel wel duidelijk zijn?' en bedenkingen bij het opzetten van het rooster: 'Dat levert vast veel extra werk op'. Door het enthousiasme van de ISK-docenten en de stelligheid waarmee zij voor het rooster en het doel ervan pleitten, is het rooster er toch gekomen. De vakdocenten zijn er nu na 2 jaar helemaal aangewend en zijn enthousiast. De ISK-leerling is vrijwel altijd erg gemotiveerd en daarom een graag geziene gast in de (vak)les.

Taalproblemen zijn er nauwelijks. De leerlingen moeten om te kunnen beginnen met het oriëntatierooster net genoeg Nederlands kennen om de vakles met hulp te kunnen volgen. Maar belangrijker is nog dat de leerling zelfstandig is en communicatief. Een handige leerling die nog niet lang op school is en met weinig Nederlands en veel handen en voeten communiceert, zal eerder stage mogen lopen dan een leerling die al in het tweede jaar zit en meer Nederlands kent, maar die pas aan het werk gaat als de docent hem persoonlijk aanspreekt. Als in de praktijk blijkt dat een leerling echt een te laag taalniveau heeft om de vakles te kunnen volgen, stopt hij/zij met het rooster en probeert het na een paar maanden nog een keer. De ISK-docenten waken er echter voor een leerling te snel op stage te sturen en hun collega's op die manier met een probleem op te zadelen. Ze zijn erg zuinig op de goodwill van de vmbo-docenten, want daar staat of valt het oriëntatierooster mee.

Aan het einde van een periode vult de vakdocent een evaluatie per leerling in, waarin zijn of haar gedrag, het zich houden aan de regels, zoals op tijd komen, de werkhouding en de sociale vaardigheden worden beschreven.

Problemen en oplossingen

Bij de start van het project duurde een periode waarin de leerlingen het oriëntatierooster volgden vier weken. Dat bleek te kort. De leerlingen en vakdocenten hadden meer tijd nodig om te wennen. Regelmatig vielen ook lessen uit door feestdagen, studiedagen en dergelijke, waardoor er vaak maar 3 of soms zelfs maar 2 lessen overbleven. Het rooster duurt nu daarom 8 weken en loopt drie keer per schooljaar, parallel aan de rapportperiodes, zodat alles wat eenvoudiger en ook logischer voor de leerlingen te organiseren is.

In eerste instantie liepen de ISK-leerlingen gewoon mee met de vakles en probeerden zoveel mogelijk te doen en te leren wat de andere leerlingen in die lessen ook leerden. Dat was voor de ISK-leerlingen echter te moeilijk en te vaag. De vakdocenten hebben daarom opdrachten ontwikkeld voor de ISK-leerlingen, die zij binnen de periode van 8 lessen kunnen afronden. De leerlingen weten nu wat ze gaan doen in de vaklessen en naar welk einddoel ze moeten toewerken. Aan het einde van een periode kunnen ze terug naar de ISK-klas om trots een door henzelf vervaardigd product te showen en te vertellen wat ze geleerd hebben.

De overstap van de ISK les naar de vakles leidt tot een groot aantal vragen bij de ISK-leerlingen. Natuurlijk is de vakdocent er om de leerling te begeleiden en op weg te helpen. Om de vakdocent niet lastig te hoeven vallen met allerlei kleine praktische vragen, krijgt de ISK-leerling een vmbo-leerling als coach. Deze leerling kan laten zien waar de gereedschappen en materialen liggen, kan vertellen hoe het opruimen in zijn werk gaat en hoe een bankschroef ook al weer werkt en kan de leerling ook wijzen waar het toilet is.

Niet alleen het vinden van het toilet is lastig, het is ook niet voor elke ISK-leerling eenvoudig op tijd in de vakles te komen. De weg vinden in de school is niet voor iedereen vanzelfsprekend en het is een paar keer voorgekomen dat leerlingen verdwaald waren in het gebouw en door de ISK-docenten gezocht moesten

worden. De leerlingen die een eerste keer het oriëntatierooster gaan volgen worden daarom de eerste lessen gebracht en gehaald, waarbij ze geleerd wordt hoe ze de weg kunnen vinden in het gebouw.

4.13 Prisma College - Amersfoort

De COV (Centrale Opvang Voorziening) van Prisma College Amersfoort heeft een regionale functie. Er zitten leerlingen op de school die uit Amersfoort komen, maar ook leerlingen die uit de omliggende plaatsen komen. De school heeft te maken met leerlingen met een laag instroomniveau. De meeste leerlingen stromen dan ook uit naar het vmbo bb/kb, op de voet gevolgd door het mbo, niveau. Deze uitstroomrichting geldt voor de leerlingen die ouder zijn dan 16 jaar. Ook naar het vmbo tl (mavo) gaan een aantal leerlingen. Ten slotte gaat er nog een groep leerlingen naar het praktijkonderwijs. Alleen het vmbo bb/kb vormt een onderdeel van de school. Voor andere richtingen moeten de leerlingen naar een andere school.

Op het Prisma College wordt gewerkt met verschillende niveaugroepen. Zo gaandeweg wordt duidelijk in welke niveaugroep een leerling het beste past. De vorderingen van de leerlingen worden besproken in de Zorgteambijeenkomsten, die elke vijf weken plaatsvinden. In deze bijeenkomsten worden alle leerlingen iedere keer besproken. Elke bijeenkomst spreekt elke aanwezige docent voor elke leerling een uitstroomadvies uit. Dit advies komt tot stand door jarenlange ervaring met het werken met deze leerlingen. Aan de hand van alle adviezen die er gegeven zijn, wordt er een uiteindelijk uitstroomadvies gegeven. Dit uitstroomadvies wordt opgenomen in een uitstroomrapport, waarin tevens het niveau van Nederlands (NT2-niveau), wiskunde en het sociaal emotioneel gedrag worden opgenomen.

Het doorstromen van de leerlingen vindt plaats door middel van een warme overdracht. Dit betekent dat de afdelingsleider van de COV de leerling meeneemt naar de school waar de leerling naartoe zal gaan, en daar een gesprek heeft met de afdelingsleider van de ontvangende school. De afdelingsleider van de COV heeft hiervoor op de diverse scholen vaste contacten. Tijdens een dergelijk bezoek krijgt de leerlingen meteen ook een rondleiding door de school. De leerlingen van het Prisma College stromen uit naar 14 verschillende scholen, wat ook de reden is dat de manier waarop de doorstroming plaatsvindt soms wat kan verschillen. Op sommige scholen is er voor de leerlingen bijvoorbeeld de mogelijkheid om wat lessen mee te draaien, bij andere scholen is die mogelijkheid er niet.

Aangezien 1/3 van de leerlingen van het Prisma College ouder is dan 16 jaar, is er een geïntegreerd Traject met het ROC Midden Nederland, niveau 1. Dit wordt gesubsidieerd door de gemeente Amersfoort en is dus gemeentegebonden. Dit betekent dat wanneer een leerling niet uit Amersfoort komt, wat gezien de

regiofunctie van het Prisma College nog weleens voorkomt, de leerling geen aanspraak kan maken op dit traject.

De leerlingen krijgen op het ROC, naast de reguliere lessen, nog extra lessen Nederlands.

Beschrijving van het project

Het schakeltraject

Er is een groep leerlingen op het Prisma College met een laag IQ, die een indicatie hebben voor het praktijkonderwijs. Voor deze leerlingen bestaat een schakeltraject met Accent Praktijkonderwijs Amersfoort.

Organisatie van het project

Deze leerlingen zitten in een vaste groep met een mentor en een ambulant begeleider van het Prisma College en een vaste docent van Accent Praktijkonderwijs Amersfoort. De groep volgt drie dagen in de week Nederlands op het Prisma College en twee dagen in de week praktijklessen bij Accent Praktijkonderwijs. De directies van beide scholen bekostigen dit traject.

Problemen en oplossingen

Een probleemaspect binnen de doorstroming is dat er geen terugkoppeling is van de leerlinggegevens van het vervolgonderwijs naar de COV. Zo weet men bij de COV niet of de doorstroming echt geslaagd is, in de zin dat de leerlingen het goed doet in het vervolgonderwijs en uiteindelijk een diploma heeft gehaald. De school organiseert daarom een terugkomdag voor de leerlingen die uitgestroomd zijn, maar het zou beter zijn als de ontvangende scholen informatie terugkoppelt als de leerling eenmaal doorgestroomd is.

4.14 Stedelijk College – Eindhoven

De ISK of EOA (Eerste Opvang Anderstaligen) van het Stedelijk College bevindt zich op één locatie met de vmbo-afdeling van de school. Tegenover het hoofdgebouw is een kleiner gebouw waar de Plusklas les heeft samen met de vmbo-t klassen. In het hoofdgebouw zitten de overige ISK- en vmbo-klassen. Er is binnen de ISK ook een aparte klas voor moeilijk lerende leerlingen.

De ISK heeft op dit moment 120 leerlingen in 8 klassen. De meeste leerlingen stromen door naar vmbo-kb of naar het ROC. De Plusklas leerlingen stromen door naar vmbo-t, havo of naar het mbo niveau 3 of zelfs 4.

Beschrijving van het project

De Plusklas

Het Stedelijk College heeft binnen de ISK een Plusklas. De Plusklas biedt leerlingen de mogelijkheid hoger uit te stromen. Via een aangepast programma met nog meer NT2-uren worden de leerrendementen van o.a. begrijpend lezen en technisch lezen opgeschroefd, zodat een hoger uitstroomniveau (o.a. VWO) mogelijk is. Sinds de Plusklas in 2004 is gestart, is deze zeer succesvol. Leerlingen bereiken een vooruitgang van 20 tot 30 DLE's in één jaar⁵.

Aanleiding

De Plusklas is gestart als schakeljaar voor leerlingen uit het reguliere basisonderwijs. In een onderzoek uitgevoerd onder Eindhovense basisschoolkinderen bleek dat er veel leerlingen vanwege hun taalachterstand lager presteerden dan je op grond van hun cognitieve capaciteiten mocht verwachten. Door een jaar Plusklas te volgen kunnen leerlingen die havo of vwo wel aankunnen maar nog een te laag taalniveau daarvoor hebben, toch naar die havo/vwo school.

Bij de start van de Plusklas zijn basisschoolleerlingen die volgens het onderzoek aan het Plusklas-profiel voldeden benaderd. Toch is het niet gelukt de klas vol te krijgen. De Plusklas is toen gestart met vijf 'echte' Plusklas-leerlingen en is aangevuld met ISK-leerlingen die wat meer in hun mars hadden.

Inmiddels is er geen instroom meer vanuit het basisonderwijs en is het project gestopt. De Plusklas bestaat echter nog wel en is vanwege de successen opgenomen in het reguliere aanbod van de ISK.

Organisatie van het project

De docenten die les geven aan de Plusklas maken deel uit van het ISK-team. De klas bestaat uit gemiddeld 16 leerlingen. De leerlingen volgen een klassikaal programma, maar er is veel individuele begeleiding op onderdelen waar achterstand op is.

Het onderwijs is verdeeld in fases: de aanvangsfase/alfabetiseringsfase en de tussenfase. Vanuit de tussenfase kunnen leerlingen instromen in de Plusklas. Elke fase heeft een andere lessentabel. Het totaal aantal lessen van 36 blijft gelijk.

---

⁵ Het DLE (Didactische Leeftijdsequivalent) drukt uit op welk niveau een leerling staat met het beheersen van de leerstof. Eén DLE is wat de gemiddelde leerling na één maand onderricht op de basisschool onder de knie heeft. Een schooljaar omvat circa 10 maanden onderricht, zodat een DLE van 10 overeenkomt met wat de gemiddelde leerling op het einde van het eerste leerjaar of groep 3 heeft bereikt.

Aanvangsfase en alfabetiseringsfase		Tussenfase		Plusklas	
<i>Lessen</i>	<i>Aantal</i>	<i>Lessen</i>	<i>Aantal</i>	<i>Lessen</i>	<i>Aantal</i>
NT2	18	NT2	15	Nt2	22
mentorles	2	mentorles	2		
rekenen	4	rekenen	2	rekenen	1
sport	2	sport	2	sport	2
kunstzinnige vorming	2	kunstzinnige vorming	2	kunstzinnige vorming	2
beeldende vorming	2	beeldende vorming	2	beeldende vorming	2
maatschappij-oriëntatie	3	maatschappij-oriëntatie	3	maatschappij-oriëntatie	1
KWT	2	KWT	2	KWT	2
studiehulp	1	studiehulp	1	studiehulp	1
		Engels	3	Engels	2
		wiskunde	2		

Er worden in de Plusklas verschillende materialen gebruikt, waaronder veel materiaal uit het basisonderwijs. Voor woordenschatontwikkeling wordt het posterproject gebruikt. Speciale spellingsbegeleiding, een orthodidactisch programma voor het basisonderwijs, wordt gebruikt voor spelling. Voor begrijpend lezen wordt het materiaal van De Zuid-Vallei gebruikt. Zebra wordt ook ingezet en dan vooral voor grammatica.

De leerlingen krijgen beroepenoriëntatie in hun tweede jaar. Ze bezoeken, zo nodig samen met de mentor open dagen en kunnen 1 a 2 weken stage lopen op een mogelijke vervolgschool.

Twee keer per jaar worden Cito toetsen uit het LVS (LeerlingVolgSysteem) voor het basisonderwijs afgenomen, te weten de toets Begrijpend lezen, de spellingtoets en de rekentoets. Daarnaast worden eigen toetsen en methodeafhankelijke toetsen gebruikt. Elke twee maanden krijgen de leerlingen een cijferlijst.

Het programma is dusdanig pittig, dat twee ex-leerlingen die nu in 2 havo zitten, vertelden dat ze hun huidige school makkelijker vonden dan de Plusklas.

Leerlingen die instromen in de Plusklas hebben meestal al een jaar les gehad op de ISK. Om toegelaten te worden wordt gekeken naar gedrag en motivatie. Voor de Plusklas moeten zij hard willen werken, geen bezwaar hebben tegen veel huiswerk en zeer gemotiveerd zijn.

Er wordt verder gekeken naar toetsresultaten: de SON-R en de NIO, hoewel de laatste eigenlijk te talig gevonden wordt voor deze leerlingen, de Citotoetsen, de één-minuut-test van Brus en woordenschattoetsen van Aarnoutse.

Tussentijdse instroom is ook mogelijk. Het hangt wel van de samenstelling van de klas af in hoeverre dat goed te organiseren valt.

Het doorstroomadvies is gebaseerd op leerlingobservaties van het gehele Plusklas-team met betrekking tot werkhouding, motivatie en de snelheid van vooruitgang. Daarnaast is het resultaat van de bij de instroom afgenomen SON-R belangrijk. Als een leerling in een jaar erg vooruit is gegaan en er twijfel ontstaat over het resultaat van de SON van een jaar geleden, wordt deze opnieuw afgenomen. Uiteraard spelen de toetsresultaten en rapporten ook mee bij het advies.

De mentor adviseert de leerling een richting én een school, want elke leerling en elke school is weer anders. De leerlingen stromen dus niet automatisch door naar het Stedelijk College.

De doorstroming komt tot stand via persoonlijk contact. De mentor neemt contact op met de betreffende school. Omdat de Plusklas leerlingen vaak een hoog niveau bereiken, leerlingen stromen bijvoorbeeld door naar 3Havo, of naar een niveau 3 of niveau 4 opleiding op het mbo, was bij de eerste overdracht van leerlingen een ontvangende school nogal eens verbaasd. Met name bij het ROC was dat het geval. Scholen willen de leerlingen met een andere moedertaal dan Nederlands al snel in een niveau-1 opleiding plaatsen. In de loop van de jaren is zoveel krediet opgebouwd, dat er niet meer wordt getwijfeld aan een advies vanuit de Plusklas. Omdat krediet te behouden, worden leerlingen alleen overgedragen als het Plusklasteam zeker is van het advies.

Resultaten worden teruggekoppeld naar het Plusklasteam. Het verschilt per school hoe structureel dit gebeurt.

Soms komen er ex-leerlingen naar de ISK met vragen over hun opleiding, hun schoolvakken of over schooltaal. Die leerlingen worden zo veel mogelijk geholpen, maar er is geen structurele nazorg.

Problemen en oplossingen

Dat het advies van een ISK nogal eens door de vervolgschool wordt genegeerd is helaas ook de ervaring in Eindhoven. Leerlingen die geen diploma uit eigen land kunnen laten zien of andere gegevens van hun eerdere scholen, wordt daarmee een kans op een goede doorstroming ontnomen.

Een goede voorlichting van de ouders ondervangt het probleem dat ouders een hoger doorstroomadvies verwachten voor hun zoon of dochter.

Net als in andere scholen kan de Plusklas alleen draaien als er genoeg leerlingen in de klas zitten. Dat betekent dat er wel eens leerlingen in geplaatst worden die er qua motivatie en/of niveau niet thuishoren. Het pittige en drukke programma van de Plusklas is voor die leerlingen een probleem. Dat vraagt om didactische aanpassingen, omdat dan niet alle werkvormen, met name die waar moet worden samengewerkt, effectief zijn. Daarnaast is er door hoge absentie veel tijd nodig om die leerlingen bij te werken, wat weer ten koste gaat van het maatwerk aan de overige leerlingen, die specifieke hulp nodig hebben bij bepaalde onderdelen binnen het leerproces. Een echte oplossing hiervoor is nog niet gevonden.

4.15_Wolfert van Borselen – Rotterdam⁶

De ISK van de Wolfert van Borselen Scholengroep zit op een eigen locatie aan de rand van het centrum van Rotterdam. De ISK heeft gemiddeld 120 leerlingen. Uit de doorstroomcijfers blijkt dat de meeste leerlingen van het Wolfert van Borselen uitstromen naar het mbo. De overige leerlingen stromen uit naar vmbo bb/kb, mavo, havo en vwo.

Beschrijving van het project

De doorstroomklas

Op basis van de voortgang die de leerlingen hebben geboekt in de ISK-klassen worden de nieuwkomers overgeplaatst naar een doorstroomklas. Er zijn drie doorstroomklassen die zijn gevormd op basis van het verwachte uitstroomniveau van de leerling. In de Doorstroomklassen wordt lesgegeven zoals in de reguliere brugklas, met behulp van dezelfde lessen en toetsen, maar met extra Nederlandse les:

- I1 (Doorstroombrugklas, inclusief een tussengroep waarvan de leerlingen geen Duits, maar extra Nederlandse les krijgen. Deze leerlingen zijn te ver voor de Instroomklas, maar nog niet ver genoeg voor de Doorstroomklas)
- I2 (Doorstroomklas I2a: mavo/havo 2, I2b: havo/vwo 2)
- I3 (Doorstroomklas havo/vwo 3)

Voor de 16+ leerlingen waarvan blijkt dat ze niet kunnen doorstromen naar het regulier op De Wolfert vanwege een te laag taalniveau is een samenwerkingsverband met ROC Zadkine opgericht. Dit is het project de Overstap, dat bij OSG Nieuw Zuid 15+ wordt beschreven.

Problemen en oplossingen

De school signaleert dat het moeilijk is om het niveau van de leerling bij de start van de ISK in te schatten. Op die manier is het moeilijk om te bepalen welk traject een leerling moet volgen en of, wanneer een leerling geplaatst is, te zien of een leerling wel in het goede traject zit.

De vestiging van de ISK apart van het reguliere onderwijs, maakt dat de overgang voor leerlingen naar het voortgezet onderwijs enorm groot is. Er is meer vrijheid, minder begeleiding en de docenten houden minder rekening met de taalachterstand dan de ISK-docenten. Een mogelijke oplossing is een overgangstraject met taallessen boven op het standaardcurriculum in het regulier.

---

⁶ Naast de geretourneerde vragenlijst van het Wolfert van Borselen, is ook gebruik gemaakt van: **Onderzoeksverslag Toekomstverkenning ISK – Wolfert van Borselen**, CED-Groep, 2008

4.16 Het College Vos – Vlaardingen⁷

De ISK van het College Vos in Vlaardingen had in schooljaar 2007-2008 129 leerlingen. Ongeveer de helft van de leerlingen stroomt door naar het mbo. Een kwart stroomt door naar vmbo bb/kb en praktijkonderwijs. De overige leerlingen stromen door naar mavo, havo en vwo.

Op de locatie waar de ISK is gehuisvest, bevindt zich sinds 5 jaar ook de Liftklas. De Liftklas is er voor leerlingen die door hun taalachterstand niet direct kunnen doorstromen naar het voortgezet onderwijs op het niveau dat past bij hun talenten en motivatie. ISK-leerlingen en leerlingen die direct vanuit het basisonderwijs komen, kunnen in deze bijzondere brugklas instromen.

Aanleiding

Leerlingen die een anderstaligen traject hebben doorlopen, hebben soms toch nog een taalachterstand. Daarnaast zijn zij, na alleen maar Nederlands te hebben gehad op school, wel toe aan andere vakken dan alleen taal. De Liftklas is gestart om deze leerlingen een goede doorstroommogelijkheid te bieden zonder dat zij een jaar verliezen.

Vanuit de basisschool stromen leerlingen in die een lage score hebben behaald op de onderdelen begrijpend lezen en woordenschat van de Citotoets en waarvan aangetoond kan worden dat zij onder hun niveau presteren door taalachterstand.

Beschrijving van het project

De Liftklas

De leerlingen starten direct in de brugklas, met alle reguliere vakken en krijgen daarnaast extra taal, namelijk 8 uur Nederlands. De leerlingen hebben twee uur meer les dan de reguliere brugklas. Er zijn momenteel 3 Liftklassen:

Liftklas 1 bereidt voor op VMBO BBL

Liftklas 2 bereidt voor op VMBO BBL/GTL

Liftklas 3 bereidt voor op VMBO GTL en HAVO.

De klassen hebben tussen de 15 en 20 leerlingen.

Organisatie van het project

De docenten die lesgeven in de Liftklas maken deel uit van het team van de internationale schakelklassen. Een middag per week is er overleg over de ISK en de Liftklas.

De ISK-leerlingen die naar de Liftklas willen doorstromen mogen niet ouder zijn dan 17 jaar. Bij de start worden ze getoetst met de Cito VAS toets en NIVOR toetsen (NT2).

---

⁷ Voor de beschrijving van de Liftklas is gebruik gemaakt van de brochure *Van taalschakel tot taalprofielschool*, CED-Groep, te verschijnen in 2010

Halverwege het jaar en aan het eind van het jaar volgen opnieuw citotoetsen. Naar aanleiding van de toetsresultaten, rapportbesprekingen en leerlingbesprekingen kan een leerling tijdens het jaar in een hogere of lagere Liftklas geplaatst worden.

Het belangrijkste doel in de Liftklas is het vergroten van de taalvaardigheid. In de Liftklas wordt daarvoor dezelfde methode gebruikt als in de reguliere brugklassen. Daarnaast wordt extra materiaal ingezet voor leesvaardigheid en woordenschat.

De leerlingen krijgen acht uur Nederlands in de Liftklas tegenover vier uur in de reguliere brugklassen. Hiervan zijn twee uren extra lessen. De andere twee uren komen bij het vmbo uit 'mens en natuur' en 'mens en maatschappij' en bij de vmbo-t en havo/vwo klas uit de vakken wiskunde, aardrijkskunde, geschiedenis, biologie en natuurkunde. De belangrijkste stof van elk van deze vakken staat op het programma, de extra proefjes en andere leuke aanvullingen kunnen niet gedaan worden.

Bij de reguliere vakken wordt veel aandacht besteed aan de woordenschat en aan het navragen en controleren van het begrip. Veel docenten hebben hierin deskundigheid opgebouwd door hun ervaring in de schakelklassen of middels een NT2-opleiding.

Problemen en oplossingen

Een groot deel van de leerlingen stroomt door naar vmbo bb, een klein deel naar vmbo gtl en een enkele leerling gaat naar havo/vwo. De leerlingen met havo/vwo advies doen het meestal goed, omdat voor die leerlingen de lat vrij hoog wordt gelegd. Als ze dan doorstromen, dan halen ze het ook. Voor leerlingen met een vmbo gtl advies ligt dat anders. Voor hen is vmbo bb/kb zeker haalbaar, maar misschien ook wel vmbo gtl. Van alle leerlingen die doorstromen, blijkt dat van de vmbo gtl leerlingen de meeste het moeilijk hebben. Leerlingen die naar vmbo gtl en havo/vwo willen doorstromen moeten zeer gemotiveerd zijn om dat te halen en die motivatie is er niet altijd voldoende.

Als leerlingen doorstromen naar het 2de jaar, dan gaan ze naar een andere locatie van VOS en soms ook naar een andere school. Op de VMBO locaties zijn de docenten gewend aan leerlingen met een taalachterstand en leerlingen die wat ongestructureerd en drukker zijn. Bij de HAVO locatie is er een groep docenten die ook inspeelt op de taalachterstand van de leerlingen en extra hulp geeft. Bij een locatie VMBO GT liep het in het begin wat stroever. Daar was onvoldoende aandacht voor taalachterstand. Dit team met veelal jonge, net startende docenten wordt nu begeleid vanuit de ISK/Liftklas om tot een betere aansluiting te komen.

Om de leerlingen een goede doorstroommogelijkheid te bieden is veel uitwisseling nodig met de ontvangende scholen. Docenten van de locaties komen daarom bij de ISK en de Liftklas kijken en de ontvangende scholen worden bezocht vanuit de ISK.

Leerlingen worden nu nog niet structureel gevolgd. De scholen geven wel een overzicht bij de bevordering. Daaruit blijkt dat leerlingen het over het algemeen goed doen in het type onderwijs waar ze naar doorgestroomd zijn. Er zijn uitzonderingen naar boven en naar beneden.

De school krijgt geld voor leerlingen van de ISK, de Liftklas en de MBO klas (doorstroomproject voor ISK leerlingen tussen 15 en 17 jaar) omdat zij vaak zowel LWOO leerling zijn en leerling met een aantoonbare achterstand. Als er veel leerlingen vanuit de Basisschool naar de Liftklas doorstromen dan krijgt de school minder geld, omdat veel van deze leerlingen in Nederland geboren zijn en daarom niet meer tot achterstandsleerlingen worden gerekend. Er is daarom niet veel ruimte in het budget en de bemensing van de Liftklas en de MBO klas is krap. Er is op dit moment een grote groei van ISK leerlingen. Volgend jaar zullen er meer docenten nodig zijn voor de ISK en daarom zal er misschien maar 1 Liftklas kunnen draaien.

4.17 Internationaal College Edith Stein – Den Haag

Het Internationaal College Edith Stein is een scholengemeenschap met brugklas, vwo, havo, vmbo-tl/gl (mavo) en ISK onder één dak en is gevestigd in Den Haag. De ISK-afdeling had bij aanvang van het schooljaar 2007-2008 68 leerlingen, met een tussentijdse instroom van 50 leerlingen.

Beschrijving van het project

Om de doorstroming van leerlingen te bevorderen heeft het Edith Stein twee speciale trajecten ingericht:

- de Brugklas voor Anderstaligen
- het Versneld Traject

Brugklas voor Anderstaligen

Organisatie van het project

Het ISK-traject op het Edith Stein college duurt 1 jaar. Leerlingen die echter in januari instromen, volgen echter een traject van 1 ½ jaar.

De Brugklas voor Anderstaligen is als het ware een verlengstuk van de ISK. De brugklas heeft een mavo-havo-vwo niveau. De leerlingen krijgen alle vakken, maar meer uren Nederlands, te weten 6. De docenten die lesgeven aan deze klas zijn docenten van de reguliere afdelingen, maar weten dat het om ISK-leerlingen gaat en passen zich in die zin ook aan de leerlingen aan. Er wordt bijvoorbeeld meer aandacht besteed aan vaktaal e.d. De klas bestaat uit 22 leerlingen en is opgebouwd uit alleen leerlingen die uit de ISK komen. Er zijn soms ook aanmeldingen van leerlingen uit het reguliere onderwijs die bijvoorbeeld nog maar kort in Nederland zijn, maar deze leerlingen worden bij voldoende aanmeldingen in een aparte klas geplaatst. De ISK-leerlingen die al een hoog taalniveau hebben (bijvoorbeeld met een Nederlandse stiefvader) worden na de

ISK direct in het reguliere traject geplaatst. Deze leerlingen krijgen geen specifieke nazorg. Indien de leerlingen vragen hebben, weten ze namelijk hun ISK-docenten wel te vinden. De beide afdelingen bevinden zich in hetzelfde gebouw.

Instroomeisen / uitstroomeisen en toetsing

De leerlingen die in deze brugklas terecht komen hebben ten minste Zebra 3 uit en moeten een goede score hebben op de Cito Uitstroomtoets.

Versneld Traject

Beschrijving van het project

In het Versneld Traject worden het 2e en 3e leerjaar in één schooljaar gedaan. Dit is dan ook een behoorlijk pittig traject voor de leerlingen. De klas bestaat uit 16 leerlingen en het gaat om leerlingen die in hun eigen land al veel vakkennis op school hebben gehad, maar die het Nederlandse vocabulaire nog moeten verwerven. Het is echter wel een klas in de zin dat er klassikale lessen worden gegeven en dat het geen studie-uren zijn. De leerlingen helpen elkaar met het wegwerken van hun vakinhoudelijke hiaten, naast de ondersteuning van de docent. Zo heeft een leerling bijvoorbeeld al natuurkunde gehad en kan een andere leerlingen die dat nog niet heeft gehad daarmee helpen.

Instroomeisen / uitstroomeisen en toetsing

Het uitstroomdoel van het Versneld Traject is 4 havo/vwo of 4 mavo. Een enkele keer stroomt een leerling uit naar mbo niveau 2 of het volwassenenonderwijs (VAVO).

4.18 Esdal College/Internationale taalgroep – Emmen⁸

De internationale taalgroep is een samenwerkingsverband dat sinds 1995 bestaat tussen alle scholen voor voortgezet onderwijs in Emmen op het gebied van opvang van anderstalige leerlingen. De samenwerkende scholen zijn het Esdalcollege, het Carmelcollege, het AOC Terra en het Hondsrugcollege. Op alle scholen is een TaalWerkPlaats (TWP) ingericht.

Er staan gemiddeld 50 leerlingen ingeschreven. Ongeveer 10% van de leerlingen stroomt door naar het mbo. De andere leerlingen gaan naar het vo; de helft naar vmbo bb/kb en de overige leerlingen naar vmbo gl/tl, havo en soms naar vwo.

Aanleiding

Het idee voor de Internationale Taalgroep is ontstaan toen het aantal allochtone leerlingen dat per jaar in Emmen werd opgevangen ging groeien. Daarna bleek

---

⁸ Voor de beschrijving van de Internationale Taalgroep is gebruik gemaakt van de brochure *Van taalschakel tot taalprofielschool*, CED-Groep, te verschijnen in 2010

het een adequaat antwoord op de groei en de krimp die deze groep in de loop van de tijd doormaakt.

Het idee van de Taalwerkplaats is ontstaan in een periode dat er op school minder NT2-leerlingen waren. De docenten zochten naar een manier om ervaring en expertise te bewaren. Omdat er ook veel Nederlandse leerlingen taalzwak zijn is de Taalwerkplaats bedacht: Een plaats (lokaal) waar alle leerlingen welkom zijn waar aan taal wordt gewerkt.

Beschrijving van het project

De Taalwerkplaats

De Internationale taalgroep ontvangt leerlingen die hun taalvaardigheid in het Nederlands nog moeten vergroten. Er wordt onderwijs verzorgd voor de volgende groepen leerlingen:

1. Alle anderstalige leerlingen die op één van de vo scholen in Emmen staan ingeschreven en die tussen zes en zestien uur NT2 nodig hebben (de Combi leerling);
2. Alle anderstalige leerlingen die op het Esdal College staan ingeschreven maar die een begeleiding nodig hebben minder dan zes uur NT2 (de TWP leerling);
3. Taalzwakke Nederlandse leerlingen;
4. Anderstalige basisschoolleerlingen uit groep 8;
5. Uitwisselingsstudenten die een jaar lessen op het Esdal College doen.

Afhankelijk van hun Nt2 niveau starten de leerlingen in een voor hun geschikte fase. Deze fases staan in de tabel op de volgende pagina weergegeven.

Fase A	De beginnersgroep	16 uur NT2 + div. vakken	Opvanggroep voor alle anderstalige leerlingen op AOC Terra
Fase B	De tussenfase	16 uur NT2 + div. vakken	Veel NT2 in de TWP op het Esdal College, de overige lessen in de beginnersgroep op AOC Terra. Periode van 6 tot 12 weken waarin gewerkt wordt aan een goede keuze voor de vervolgopleiding. De leerling wordt goed geobserveerd, er vindt een interview plaats over de toekomstplannen en de sterke en de zwakke punten worden besproken.
Fase C	Combi – TWP	6-16 uur NT2 + reguliere klas	In deze fase volgt de leerling lessen Nt2 op het Esdal College, voor de andere lessen gaat hij/zij nu niet meer naar de beginnersgroep, maar naar de vo-school waar straks ook de gekozen opleiding kan worden aangeboden.
Fase D	Regulier + NT2	2-6 uur NT2 + reguliere klas	De leerling is nu een reguliere leerling met extra ondersteuning Nederlands.
Fase E	Regulier	0 uur NT2	De leerling zit helemaal in het reguliere onderwijs en krijgt geen NT2-lessen meer.

De leerlingen in de Combiklas krijgen Nt2 en ook reguliere vakken die ze anders op de andere school zouden krijgen. De boeken die gebruikt worden voor deze vakken zijn dezelfde als die in de brugklassen worden gebruikt. Daarin staan ook heel talige verhaaltjes. In de TWP is dan veel aandacht voor de schooltaalwoorden en de vaktaalwoorden en voor tekstbegrip. Combi-leerlingen volgen ook al vakken in de Nederlandse klas. Met vragen en problemen komen ze dan naar de TWP. De leerlingen volgen dus hetzelfde programma als de leerlingen die in de reguliere klassen zitten. Hoe dat in de praktijk precies verloopt verschilt per leerling. De ene leerling volgt meer lessen in de Nederlandse klas dan de andere. Iedere leerling heeft een individueel rooster en ook de werkwijze van de leerlingen is verschillend. De samenstelling van de klas is daardoor constant anders, de leerlingen komen niet allemaal tegelijkertijd. Er zitten maximaal 15 leerlingen in de klas. Het aantal uren Nt2 is voor de Combi leerling groter dan voor de TWP leerling. Leerlingen volgen hun eigen individuele traject, maar de rode draad blijft steeds het boek Zebra.

Situatie	Aantal uren Nt2	Zebra thema	Welke klas?
Beginner	16	1 t/m 15	TaalDagKlas
Tussenfase	12-16	16 t/m 20	Combi-klas
Combi	8 - 12	21 t/m 25	Combi-klas
TWP-er	4	26 t/m 30	TWP eigen school
Regulier	0	Na 30 of 40	Reguliere klas

Naast Zebra wordt voor grammatica Klare Taal gebruikt, voor tekstbegrip: Nieuwsbegrip en Horen, zien en schrijven voor het leren van klanken en klank/letterkoppeling. Daarnaast wordt het jeugdjournaal bekeken of een stukje video met een actueel onderwerp uit een maatschappijmethode. Het normale weekrooster bestaat uit 31 lessen. Individuele leerlingen hebben wel eens iets meer les. Er zijn ook leerlingen die extra komen.

Organisatie van het project

Taalbeleid

In elk gebouw van de Internationale Taalgroep is er een coördinator anderstaligen en die houdt alle anderstalige leerlingen in de gaten. Er is 4 keer per jaar een vergadering en daarin wordt alles besproken wat er met deze leerlingen gebeurt.

De docenten van de TWP volgen de leerlingen tot en met het eindexamen als ze in de reguliere klas zitten en krijgen ook de rapporten van de leerlingen. Het rapport wordt besproken en als het niet zo goed gaat met een vak, dan volgt een gesprek over hoe dat komt en wat er aan te doen valt. Als het even niet lekker loopt met een leerling, dan kan hij of zij nog weer naar de TWP komen voor ondersteuning.

Op initiatief van de gemeente Emmen is het Masterplan Taal gestart. De insteek is dat er gericht op het kind aan taal gewerkt moet worden in de reguliere klassen. In dit Masterplan participeren de verschillende scholen in Emmen. Het staat nog in de kinderschoenen maar het is de bedoeling dat de scholen bij de internationale Taalgroep terecht kunnen voor informatie op dit gebied.

Intake en doorstroom

In principe worden alle leerlingen die zich aanmelden en die tussen de 13 en 17 jaar zijn, aangenomen en geplaatst. Iemand van 17 ½ jaar kan niet meer starten in één van de klassen van de Internationale Taalgroep, die wordt doorverwezen naar de volwasseneneducatie.

De intake wordt gedaan op het Esdal College, maar regelmatig ook op een AZC. Het gaat vaak om nieuwe leerlingen die nog helemaal geen Nederlands hebben geleerd en dus in de beginnersgroep terecht komen. Om te kijken of een leerling kan lezen en schrijven in de eigen taal krijgt hij of zij een tekstje voorgelegd uit:

‘Lezen over de grenzen heen’. De leerling leest daarbij een stukje voor in de eigen taal. De docent kan het volgen met een fonetisch uitgeschreven versie van de tekst en de Nederlandse vertaling erbij.

Leerlingen vanuit basisonderwijs en vo-leerlingen die naar Emmen zijn verhuisd, kunnen direct in een Combi of TWP instromen. Zij schrijven zich in op de school waar ze naar toe willen. Als de leerling extra ondersteuning voor Nt2 nodig heeft, neemt die school contact op met de Internationale Taalgroep. Het gebeurt ook dat de basisschool al weet dat het om een leerling voor de taalklas gaat. Dan is er al in een eerder stadium contact.

Toetsen bij instroom en op schakelmomenten

Bij instroom en bij het schakelen naar een vo traject worden verschillende toetsen ingezet. Bij binnenkomst maken alle leerlingen de plaatsingstoets Klanken en Dictee van de ISK-toetsen van het CITO en als het mogelijk is wordt ook de eigen leestoets afgenomen. Tijdens het schooljaar worden de voortgangstoetsen van de ISK-toets van het CITO gebruikt.

Bij schakelen naar een Nederlandse vo klas wordt naar de volgende punten gekeken:

- de scores op de ISK-toetsen van het CITO (U1 of U2);
- NIVOR toetsen;
- vordering in de methode ZEBRA (Minimaal thema 18);
- IQ-testen van het orthopedagogisch didactisch centrum ;
- leeftijd;
- verblijfsduur in Nederland;
- studiehouding, inzet en motivatie;
- zelfstandig werken;
- tempo;
- absentie;
- oordeel NT2-docent.

Na een doorstroomgesprek met een leerling neemt de mentor contact met de betreffende school. Samen met de mentor van de ontvangende school wordt dan een rooster gemaakt. Daarin staat welke uren de leerling het beste in de TWP kan komen en welke uren hij of zij in de reguliere klas volgt.

Er zijn niveauafspraken gemaakt met alle docenten Nt2 in Emmen over wat leerlingen moeten kunnen voordat ze helemaal losgelaten worden. Pas als ze aan die afspraken hebben voldaan gaan ze helemaal naar de reguliere klas. Zie hiervoor de tabel op de volgende pagina.

Schakelen naar	Welke toetsen?
1 ^e klas, alle niveaus.	NIVOR1
vmbo-basis / LWOO	LWOO NIVOR 1 2e, 3e en 4e klas NIVOR 2a,2b,2c
vmbo-kader	3 ^e klas NIVOR 3a tekst 1 t/m 3 4 ^e klas NIVOR 3a tekst 4 t/m 6
vmbo-tl/havo/vwo	Proefstaatsexamen Nt2 (4 deelvaardigheden)

Leerlingvolgsysteem

Het leerlingvolgsysteem is een belangrijk instrument bij de overdracht. Het leerlingvolgsysteem bestaat alleen op papier, er is geen digitale versie. Op het Esdal College is een centrale map met informatie over alle huidige en ex-Taalklasleerlingen. Alle docenten houden op de locaties daarnaast nog een eigen leerlingvolgsysteem bij. Zij leveren de gegevens aan voor het centrale leerlingvolgsysteem.

Op het moment dat een leerling gaat doorstromen wordt relevante informatie uit het centrale systeem gekopieerd.

Er is weinig uitval van leerlingen. De kinderen worden goed in de gaten gehouden. Daardoor worden problemen snel signaleerd en wordt er meteen naar een oplossing gezocht.

Samenwerking

De goede samenwerking tussen de scholen is een heel sterk punt van de Internationale Taalgroep. Alle scholen dragen gezamenlijk het risico. Het gaat om een groep leerlingen die constant onderhevig is aan verandering. Het ene jaar groeit de groep en het volgende jaar krimpt hij weer.

De docenten zijn in dienst van de verschillende scholen. Als er weinig taalklassen zijn, dan worden de docenten op een andere manier ingezet op de school. Vaak gaan ze dan aan de slag in LWOO klassen. Zodra het aantal taalklassen weer groeit, dan kunnen de docenten met NT2 expertise weer worden ingezet. Op deze manier gaat deskundigheid niet verloren en worden ontslagen voorkomen.

4.19 OSG Nieuw Zuid 12-15 – Rotterdam

De meeste leerlingen van Nieuw Zuid 12-15 stromen uit naar vmbo bb/kb. Een enkeling stroomt uit naar mavo of havo. Veel leerlingen stromen door naar afdelingen binnen de eigen school. De mentoren van de leerlingen dragen de

leerlingen dan over middels een 'warme overdracht'. Tijdens deze warme overdracht wordt ook het leerlingdossier overgedragen.

Beschrijving van het project

De Masterclass

Nieuw Zuid 12-15 werkt met een concept genaamd de Masterclass. Dit concept is in het schooljaar 2007-2008 gestart en is bedoeld voor ex ISK-leerlingen en voor reguliere vmbo-leerlingen die een hoger niveau aankunnen en in leerjaar 3 in vmbo-tl, havo of vwo terecht willen komen. Er is voor de Masterclass een apart docententeam geformeerd.

Aanleiding

Aanleiding voor het opzetten van de Masterclass was het feit dat er ISK-leerlingen waren met havo of vwo-potentie, maar dat deze leerlingen qua vakkennis en taalkennis nog een achterstand hadden.

Organisatie van het project

In de Masterclass krijgen leerlingen naast het reguliere vmbo-programma 2 uur extra Nederlands, 2 uur extra Engels en 2 uur extra wiskunde. In deze uren wordt afwisselend gewerkt met vmbo-tl en havo-lesboeken. Naarmate het schooljaar vordert, nemen de havo lesboeken de overhand. Er wordt ook aandacht besteed aan huiswerkbegeleiding. Daarnaast kunnen de leerlingen een week proefdraaien in 2 havo/vwo-klassen. Na dit proefdraaien kunnen ze aangeven wat ze nog moeilijk vonden in de klassen.

In de Masterclass wordt zoveel mogelijk vakoverstijgend gewerkt, met meer variatie in werkvormen en meer samenwerkend leren. Dit bevordert de interactie tussen leerlingen en leerlingen krijgen zo meer gelegenheid om met spreken te oefenen.

De leerlingen werken tevens met een portfolio, waar ze met hun mentor over praten in het zogenaamde portfoliogesprek. In dit gesprek worden de vorderingen besproken.

De Masterclass wordt gefinancierd uit gelden van de VO-Raad voor de Expeditie Denken-Durven-Doen. Er is nog subsidie tot en met 2010.

4.20 OSG Nieuw Zuid 15+ - Rotterdam

De leerlingen van Nieuw Zuid zijn allemaal 15 jaar en ouder. Dit maakt de uitstroommogelijkheden ook beperkter. In feite zijn er twee mogelijkheden:

- de leerlingen stromen door naar 3 havo
- de leerlingen stromen door naar mbo

De leerlingen stromen dus ofwel door binnen de eigen school, ofwel naar een andere school, in dit geval het mbo.

Beschrijving van het project

De Overstap

De leerlingen die naar het mbo doorstromen nemen deel aan het project 'De Overstap', waarin de leerlingen oriënterende bezoeken aan de verschillende afdelingen van het mbo brengen en uiteindelijk één dagdeel in de week stage lopen bij de afdeling van hun keuze.⁹

De 3 havo schakelklas

De leerlingen die naar 3 havo doorstromen, krijgen een plaats in een speciaal hiervoor ingerichte 3 havo schakelklas. Om deel te nemen aan deze schakelklas, doen de leerlingen een toelatingstoets voor Nederlands, Engels en Wiskunde. In deze klas krijgen de leerlingen les van de reguliere havo-docenten, met het reguliere havo-lesmateriaal, maar krijgen ze nog extra les voor Nederlands en/of Engels en Wiskunde.

Problemen en oplossingen

Het feit dat voornamelijk reguliere havo-docenten lesgeven in de havo-schakelklas, levert als probleem op dat de docenten niet altijd goed om kunnen gaan met het taalniveau van de leerlingen. Ook krijgen deze docenten vaak te maken met volle klassen, waardoor ze moeilijk kunnen differentiëren om een leerling het goede niveau aan te kunnen bieden. De lessen worden bovendien voornamelijk klassikaal gegeven, waardoor met name de taalzwakkere leerlingen niet goed mee kunnen komen. De school heeft een portfolio, maar dit functioneert nauwelijks.

Doordat de teamleider van de ISK-afdeling onderdeel uitmaakt van het managementteam van de school, kunnen bepaalde zaken op beslissingsniveau aangekaart worden. Of hier dan door het managementteam iets mee gedaan wordt is de vraag. Binnen de kerndirectie van de school neemt de ISK geen belangrijke plaats in.

Problematisch binnen de doorstroming is soms ook de hoge verwachtingen van leerlingen, dan wel niet van de ouders. De leerlingen kunnen die verwachtingen zelf niet altijd waarmaken.

---

⁹ Meer informatie over dit project is te vinden in Les 160, september 2009. Ook de ISK's van Carré College, Wolfert van Borselen, Zuiderpark uit Rotterdam en Het College Vos Vlaardingen nemen aan dit Rotterdamse project deel.

4.21 De Toren van Babel - Gent¹⁰

De Toren van Babel is een eerste opvangschool (**Onthaalklas Anderstalige Nieuwkomers**) in Gent. De nieuwkomers worden in de Toren van Babel ingedeeld op niveau en mogelijkheden en niet op leeftijd. Het kan dus zijn dat een twaalfjarige met een achttienjarige in de klas zit. Dit is een uitzondering op hoe het elders in België is georganiseerd. De analfabeten zitten in een aparte klas en krijgen een jaar extra les in de eerste opvang.

Aanleiding

Om de doorstroom naar het vervolgonderwijs te bevorderen, heeft de Toren van Babel het project 'De vervolgschoolcoach' opgezet. Aanleiding hiervoor was het feit dat voor een grote groep anderstaligen de overgang naar het vervolgonderwijs een knelpunt was: op inhoudelijk en talig vlak schoten ze tekort. Ook hadden deze leerlingen vaak geen goede studiemethode. Bovendien bleken de docenten in de vervolgschool meestal niet voorbereid om ex-onthaalklassers op te vangen. Dit alles veroorzaakt een laag slaagpercentage onder deze leerlingen en frustraties bij de docenten. Om dezelfde reden waren er nog maar enkele jaren geleden vervolgscholen die weigerden om ex-onthaalklasleerlingen op te nemen. Het project is nu zo succesvol dat alle Gentse onthaalscholen het systeem hebben overgenomen. Leerlingen uit de onthaalschool worden enkel doorgestuurd naar vervolgscholen die daar klaar voor zijn, wat de kansen van de leerling verhoogt.

Beschrijving van het project

De vervolgschoolcoach

De vervolgschoolcoach is de schakel tussen de ISK (OKAN in Vlaanderen) en het reguliere onderwijs. Halverwege het schooljaar gaat de vervolgschoolcoach per klas kijken hoe de leerlingen het doen en wat zij willen. De leerlingen hebben vaak te hoge verwachtingen en denken soms na een jaar OKAN al naar de universiteit te kunnen. Na een half jaar OKAN vindt beroepsoriëntatie plaats. In de OKAN krijgen de leerlingen een taalbad, dit betekent dat zij alleen maar Nederlandse les krijgen en geen andere lessen zoals wiskunde of Frans.

Voor twaalfjarigen is het makkelijker om door te stromen. Zeventienjarigen en ouder stromen vaker door naar het beroepsonderwijs. Een kleine groep stroomt via het algemeen secundair onderwijs door naar hoger onderwijs. Deze leerlingen hebben vaak een betere start gehad in het thuisland en steun van hun ouders. In het beroepsonderwijs zijn veel problemen en OKAN-leerlingen hebben het daarin vaak extra moeilijk. Leerlingen in het algemeen secundair onderwijs

---

¹⁰ Bron: http://taalunieversum.org/onderwijs/onderwijsprijs/2004/toren_van_babel/

Geraadpleegd op 24 september 2009.

zijn vaak gemotiveerder. Voor OKAN-leerlingen is het vaak alleen mogelijk om op het laagste niveau een opleiding af te ronden. In het regulier worden begeleidingsplannen gestimuleerd om rekening te houden met de OKAN-leerlingen.

Nieuwkomers krijgen op basis van hun eerder gevolgde onderwijs een gelijkwaardigheidsverklaring. In België wordt meer nadruk gelegd op de gelijkwaardigheid van de in het land van herkomst behaalde diploma's.

Organisatie van het project

Het project bestaat uit de volgende onderdelen:

- Snuffelstages voor onthaalklassers in reguliere scholen;

De anderstalige nieuwkomers die daaraan toe zijn, lopen tijdens het onthaaljaar een week mee in een reguliere klas, in een school die aansluit bij hun interesses en capaciteiten. Tijdens die stages krijgen zij een peter of meter. Dat is een leerling van de vervolgschool die bereid is de nieuwkomer onder zijn hoede te nemen. De snuffelstages geven de leerlingen de mogelijkheid tot zelfevaluatie: zij ervaren waar hun toekomstige knelpunten zitten en kunnen beter hun capaciteiten afwegen bij de keuze van een studierichting.

- Snuffelstages voor de docenten van beide scholen in elkaars 'wereld';

Er zijn ook snuffelstages voor docenten: de docenten die lesgeven in de onthaalklas lopen stage in de vervolgschool en de docenten van de vervolgschool lopen een dag mee in de onthaalschool. Zo krijgen docenten van de onthaalklas een beter zicht op de talige en schoolse vaardigheden die de vervolgschool van hun leerlingen verwacht. Ze kunnen hun leerlingen er dan beter op voorbereiden. De reguliere docenten krijgen een beter zicht op de beginsituatie van anderstalige nieuwkomers en op de ondersteuning die ex-onthaalklassers nodig hebben.

- Aanstelling van een vervolgschoolcoach die ex-onthaalklassers begeleidt en die als contactpersoon fungeert tussen onthaal- en vervolgschool;

In elke onthaalschool is een vervolgschoolcoach aangesteld. Deze werken schooloverstijgend samen. Een vervolgschoolcoach is een leerkracht die ten eerste als go-between functioneert tussen de onthaalschool enerzijds en de docenten en directie van de vervolgschool anderzijds.

Ten tweede kunnen de ex-onthaalklassers de eerste drie maanden na hun onthaaljaar bij hem (of haar) terecht voor problemen met de leerstof of met de taal. Indien nodig geeft hij de leerlingen steunlessen. Daarnaast is hij hun vertrouwenspersoon en vrijetijdscoach (bv. Als 'fietscoach', die

anderstaligen leert fietsen). Ten slotte geeft hij de onthaalschool systematisch feedback over de vorderingen van haar ex-onthaalklassers.

De volgende vier maanden organiseert de vervolgschoolcoach de snuffelstages.

De laatste drie maanden van het schooljaar zet hij de trajectbegeleiding van de anderstalige nieuwkomers naar de vervolgscholen op poten. De vervolgschoolcoaches overleggen geregeld met elkaar over de stages, de individuele leerlingen, de didactiek.

- Klasdoorbrekende projecten waarin onthaalklassers en reguliere leerlingen samenwerken.

Onthaalklassers en reguliere leerlingen werken samen in klasdoorbrekende projecten: verhalen vertellen aan senioren vanuit de verschillende cultuurervaringen, podium-buurtprojecten, salsadansen, kriebeldagen (natuurexploratie-uitwisselingen). De projecten vinden zowel tijdens de lessen plaats als daarbuiten. Dergelijke projectwerking stimuleert de taalvaardigheid van de onthaalklassers en brengt beide 'werelden' dicht bij elkaar.

Er wordt bij de Toren van Babel gewerkt met Trajectbegeleidingsmappen, een leidraad voor vervolgscholen met informatie over de taaknelpunten bij ex-onthaalklassers, de evolutie van de leerlingen die doorstromen, hun schoolresultaten enz.

Het departement Onderwijs van Vlaanderen subsidieert het onthaalonderwijs. In dit project wordt een deel van deze subsidie gebruikt voor bijvoorbeeld de aanstelling van de vervolgschoolcoach.

5. **Tot slot**

Dé oplossing voor de doorstroom van ISK naar het reguliere voorgezet onderwijs wordt in dit rapport niet gegeven, omdat deze eenvoudigweg niet bestaat. Elke ISK is immers anders. Ook spelen in elke regio andere zaken, is elke leerlingpopulatie op een ISK anders en is elke vervolgschool anders. Wat dit rapport wel laat zien is dat voor de problemen die er rond de doorstroom spelen meestal meerdere oplossingen mogelijk zijn. ISK scholen die de doorstroming willen verbeteren, kunnen hun voordeel doen met de oplossingen die de andere ISK's in Nederland in hoofdstuk 3 hebben aangedragen.

We hopen dat de ideeën en oplossingen u kunnen helpen de doorstroom op uw school te verbeteren, zodat elke ISK-leerling op de vervolgschool terecht komt waar hij thuishoort!

6. **Bronnen**

Documenten

De Toren van Babel, Taalunieversum

http://taalunieversum.org/onderwijs/onderwijsprijs/2004/toren_van_babel/

Geraadpleegd op 24 september 2009.

Onderzoeksverslag Toekomstverkenning ISK – Wolfert van Borselen, CED-Groep, 2008

Quickscan ISK's in Nederland, Oberon - 2008

Activiteitenplan ISK - SG WJ Bladergroen, J. Hendriks, 2009

Van taalschakel tot taalprofielschool, CED-Groep, te verschijnen in 2010

Aan dit onderzoek werkten mee:

T. Bakker, Kennemercollege, Heemskerk

H.A.J. de Beer, Wolfert van Borselen, Rotterdam

J. Beyers, Mundium College, Baexem

N. Blind, Stedelijk Lyceum, Enschede

F. Boumans, ISK het Gooi, Laren

M. Bouwmeester, Internationaal College Edith Stein, Den Haag

M. van Delden-Verdonk, Dollard College – Winschoten

J. Hendriks, SG WJ Bladergroen, Purmerend

K. de Jong, College Vos, Vlaardingen

M. van der Kleijn, ROC Eindhoven, school 23, Eindhoven

T. Koks, SG Tabor, Hoorn

P. Rambags, Valuascollege, Venlo

O. van Roon, OSG Nieuw Zuid, Putsebocht, Rotterdam

B. Sandker-de Graaf, Internationale Taalgroep, Emmen

J. Sukkel, COV Prisma College, Amersfoort

R. Tebbens, Berlage Lyceum, Amsterdam

E. Verbeek, Groene hart Leerpark, Alphen a/d Rijn

W. Verbraak, Kellebeek College, Bergen op Zoom

C. van der Voordt, OSG Nieuw Zuid, ISK 15+, Rotterdam

J. Weijters, Stedelijk College, Eindhoven

Bijlage I **Vragenlijst doorstroom isk – VO**

De CED-Groep in Rotterdam (voormalig Projectbureau) is al jaren betrokken bij nieuwe ontwikkelingen in het ISK-onderwijs. Middels dit onderzoek willen wij de problemen en mogelijke oplossingen rondom de doorstroom van ISK-leerlingen naar het VO in kaart brengen. Door deze vragenlijst in te vullen en te retourneren, kunt u meewerken aan dit onderzoek. De onderzoeksresultaten zullen gepresenteerd worden op de studiedag van Lowan op 30 november 2009.

Schoolgegevens

Naam school:	
Adres:	
Postcode en plaats:	
Telefoonnummer:	
Contactpersoon:	
E-mail contactpersoon:	

Algemeen

- Hoeveel leerlingen stonden er de afgelopen jaren bij uw ISK-afdeling geregistreerd?
2006-2007:
2007-2008:
- Hoe groot is de tussentijdse instroom van leerlingen op uw ISK-afdeling?
2006-2007:
2007-2008:
- Kunt u aangeven hoe groot het aantal ISK-leerlingen is dat per schooljaar doorstroomde naar het:

	Vmbo BB/KB	Vmbo GL	Vmbo TL (mavo)	Havo	Vwo	MBO
2006 - 2007						
2007 - 2008						

Doorstroom ISK – VO

4. a. Hoe is de doorstroom van leerlingen naar het VO momenteel geregeld? Zijn er bepaalde arrangementen / wordt er gewerkt met een portfolio / is er voornamelijk persoonlijk contact, etc.

b. Bevindt de VO -afdeling waar de leerlingen naar doorstromen zich binnen uw eigen school, of moeten de leerlingen naar een andere school?

5. Welke successen binnen de doorstroming kunt u aangeven?

Op leerlingniveau:

Op docentniveau:

Op managementniveau:

6. Welke problemen binnen de doorstroming kunt u aangeven?

Op leerlingniveau:

Op docentniveau:

Op managementniveau:

7. Welke oplossingen kunt u voor de ondervonden problemen aandragen?

8. Middels dit onderzoek zijn wij op zoek naar good practices wat betreft doorstroming van ISK naar VO. Bent u bereid om uw good practice in een (telefonisch) gesprek toe te lichten?

0 ja

0 nee

Bijlage II

Toetsen in de ISK

Een knelpunt dat in de geretourneerde vragenlijsten van de scholen naar voren komt, is het gebrek aan toetsen en duidelijkheid over eindtermen voor het Eerste Opvang/ISK-onderwijs. Om die reden hebben we bij enkele scholen geïnventariseerd welke toetsen er gebruikt worden. In onderstaande tabel zijn de toetsen opgenomen die er zijn, maar daarachter het aantal keer dat werd aangegeven dat deze toets werd gebruikt.

TOETS		GEBRUIK
Cito VAS	Entreetoets VO	1
	Volgtoets	1
	Adviestoets	1
SON-R		7
NIVOR		3
Trajecttoets		
Cito ISK-toets	Plaatsingstoets	3
	Volgtoets	5
	Uitstroomtoets	6
	Spreektoetsen	1
	Klankherkenning	1
	Dictee	1
Anders, namelijk	<ul style="list-style-type: none"> • Schiedamse rekentoets • Gecombineerd met eigen toetsen, zoals getalreeksen, ruimtelijke figuren e.d. Daarnaast een rekentoets. Ook nog een eigen dictee en de leerlingen maken een opstel. • Evita • ICE lezen • ICE schrijven • Eigen intaketoets	1

Tabel 2 Gebruikte toetsen in de ISK

Uit de tabel komt naar voren dat bij de scholen die meewerkten aan deze kleine steekproef de SON-R (een niet-verbale intelligentietoets) het vaakst wordt gebruikt. Ook de Cito ISK Volgtoets en Uitstroomtoets worden veel gebruikt. Deze laatste twee ISK-toetsen stammen uit 1999. Ook de SON-R komt uit 1996 (2003).

Dit betekent dat de meest gebruikte toetsen in de ISK's 10 jaar of ouder zijn. Nieuwe toetsen zijn er niet of nauwelijks.

Ook uit een Inventarisatie van in de ISK gebruikte toetsen die door Lowan in 2008 onder 21 ISK's werd uitgevoerd¹¹, wordt duidelijk dat deze verouderde ISK Citotoetsen het meest gebruikt worden. Bijna alle gebruikers van deze toetsen geven dan ook aan dat de toetsen geüpdated moeten worden. Dit geeft wellicht gelegenheid om de nieuw te ontwikkelen toetsen beter aan te laten sluiten op de toetsen die in het reguliere onderwijs gebruikt worden. Dit zou de doorstroming naar het reguliere onderwijs iets kunnen versimpelen, omdat het reguliere onderwijs dan een referentiekader heeft. Ze kunnen de toetsresultaten corresponderen met hun eigen resultaten.

---

¹¹ Bron: Verslag studiedag Lowan-vo, 3 december 2008.